

associació de dones periodistes

dones

setembre 2003 núm. 12 2 €

dissenyadores,
una mirada a la professió

Escoles i institucions del disseny català

1775 Fundació a Barcelona de la Escuela Gratuita de Diseño sota el patrocini de la Junta de Comerç.

1888 Exposició Universal de Barcelona, primera i polèmica gran manifestació de la indústria espanyola.

1903 Fundació del Foment de les Arts Decoratives, conegut per FAD.

1929 Exposició Universal de Barcelona dedicada a l'exaltació de les indústries elèctriques on s'hi enfronten de manera molt contradictòria idees de tradició i modernitat. Fundació de l'Escola Massana com a escola de bells oficis.

1957 S'institueixen els Premis FAD d'arquitectura i interiorisme.

1958 L'Escola Massana introdueix la secció de plàstica publicitària en els seu pla d'estudis.

1960 Es crea l'Agrupació de Dissenyadors Industrials ADI-FAD i s'institueixen els premis Delta de Disseny Industrial.

1961 Es funda l'Escola Elisava. Es crea el grup Grafistes FAD, després ADG-FAD.

1964 ADG-FAD institueixen els Premis Laus de disseny gràfic i comunicació visual.

1967 Es funda l'Escola Eina.

1968 L'Escola Massana crea la secció de disseny industrial.

1971 L'ADI-FAD organitza a Eivissa el VII congrés de l'International Council of Societies of Industrial Design.

1973 Amb l'objectiu de promocionar el disseny es crea el Barcelona Centre de Disseny, actualment Fundació BCD.

1976 Es crea l'agrupació d'interioristes IN-FAD.

1978 Es crea l'Associació de Dissenyadors Professionals, ADP.

Es funda l'escola de disseny LAI.

1979 Es crea l'Associació per a la creació del Col·legi de Dissenyadors Gràfics, CODIG.

1981 La Facultat de Belles Arts de Barcelona crea l'especialitat de Disseny en el seu pla d'estudis. S'organitza l'exposició itinerant *Diseño: DiŞeño*.

1985 Exposició *Diseño-España* a Brussel·les.

1987 S'organitza el Congrés de Disseny gràfic i Comunicació Visual a Menorca. El Ministeri d'Indústria i Energia institueix els Premios Nacionales de Diseño, que rebran molts dissenyadors catalans.

1988 S'organitza l'exposició *Design in Catalonia* que itinaera per l'estranger.

1989 Es funden l'Escola Superior de Disseny a Sabadell (ESDI) i l'escola BAU, a Barcelona.

1990 S'inaugura a París l'exposició: *Capitals europees del Nou Disseny: Barcelona, Milà, París, Düsseldorf*.

1991 Primera edició de la *Primavera del Disseny* que a partir de llavors se celebrarà bianualment.

1992 Celebració dels Jocs Olímpics de Barcelona.

1995 Es presenta al Museu de les Arts Decoratives de Barcelona la primera col·lecció de disseny que constituirà el nucli del futur museu de disseny.

1998 Es presenta a Barcelona l'exposició *Diseño industrial en España*.

2001 La Universitat Politècnica de Catalunya inicia el Graduat Superior en Disseny.

2002 Celebració de l'Any Gaudí. S'obre a Barcelona una nova seu de l'Istituto Europeo de Design.

2003 Celebració del Centenari del FAD i de l'Any del Disseny.

Sobre teleescombraries i altres immundícies

Hi ha dues postures irreconciliables quan es tracta de discutir el paper dels mitjans de comunicació. Aquella que sosté que els mitjans són els culpables de la baixa qualitat dels productes perquè només s'atenen a les regles del mercat, i aquella que diu que els mitjans només ofereixen el que la gent demana, i que si hi ha productes tan infames és perquè a la gent li agrada. Des d'aquestes posicions no es pot avançar cap solució perquè totes dues són veritat i mentida alhora.

Vivim un moment històric marcat per la desestructuració. Així com diem desestructurada a una família en la qual els membres actuen cada un pel seu compte, on es treballa quan es vol, es dorm a deshora, les criatures no van al col·legi o no hi ha horaris o hàbits que li donin sentit, una societat en què cadascú ha de reinventar cada dia els valors i normes que l'orientin, també ho està.

Tot està permès. No hi ha noció de límit. Tot s'ha reduït a un còmode relativisme on no hi ha valors absoluts ni veritats universals. La societat –tots i cadascun de nosaltres– ha fet abandonó de la seva responsabilitat de la mateixa manera que els mitjans han fet abandonó de la seva. Per què els mitjans haurien de ser millors que la societat que els produeix?

Aquesta absència de noció de límits afecta totes les parcel·les de la vida: la política, la cultura, l'educació, la justícia, l'art. Qui decideix el que és just o injust?

La solució no està, en una autoritat exterior creada expressament per posar ordre, es digui Consell Audiovisual o Consell Regulador. La solució està, si es pot dir així, en la societat en el seu conjunt, en la noció de responsabilitat individual i col·lectiva. En el rearmament (encara que soni bèl·lic) ètic de cadascun dels seus components. I per això cal acceptar uns valors cívics, ètics i estètics compartits que donin sentit a una col·lectivitat. ■

sumari

2 elles també hi eren

Escoles i institucions de disseny

4-13 quan totes les dones

Dissenyadores, una mirada a la professió

Per Mª José Cantón

Fotografies: Esther Sanromà

15 europa a l'abast

Any Europeu de les Persones amb Discapacitat

Per M. Àngels Espuny

16-17 així ens veuen, així ens va

Periodistes a l'exili

Per Elena Tarifa

18-19 pensar en clau del XXI

S'hauria de legalitzar la prostitució?

A càrrec de Lidia Falcón i Mercè Meroño

Il·lustració: Miriam Bauer

20-21 dones que remenen les cireres

Margarita Salas

Per Mª José Ruiz Fité

Fotografia: Mauricio Ortiz

22-23-24 l'administració administrada

Coordinada per Marta Corcoy

25-26-27-28 a favor de totes

El poder locar en versió femenina

Per Mª A. López

Entrevista a Ana Mendoza

Per Montserrat Puig

32 el talòs d'Aquil·les

Per Joana Gallego

35 fina lsegura, periodista d'altura

Guió: Joana Gallego

Il·lustració: Aina Albí

altres seccions:

sofregit cultural per Esther Molas

la gata Lina per Gemma Sales

estenedor d'idees per Verónica Otero

dissenyadores, una mirada a la professió

Tot i que fa temps que el disseny ha deixat de ser una professió bàsicament masculina, les dissenyadores encara no han aconseguit fer prou visible el seu treball. Mentre els homes són majoria en les especialitats tècniques, les dones ho són en el disseny tèxtil i interiorisme. El grafisme, en canvi, sembla un espai on s'equiparen homes i dones. Per arribar a equilibrar els professionals dels dos sexes, a les noies que ara estudien disseny els caldrà fer una important conquesta

de territori en els propers anys. Les dades de les associacions professionals indiquen que les dones en prou feines són el 25%, al costat d'una rotunda majoria d'homes, per contra, a les escoles les noies ja han arribat a ser el 60%. Fins i tot tenint en compte que hi pugui haver un nombre de dissenyadores que no pertanyin a cap associació professional, la pregunta encara és pertinent: quin futur professional espera a les futures dissenyadores?

Per **Mª José Cantón**

La societat té una visió bastant distorsionada del disseny i, per tant, dels professionals que s'hi dediquen. El boom del disseny va arribar amb la postmodernitat als anys 80, quan començàvem a ser una societat consumista que valorava sobretot els diners. Anna Papiol, directora de l'escola de disseny ESDI, considera que és "dins aquestes societats riques on neix una visió frívola del disseny", una visió que associa el disseny amb la superficialitat, l'aparença estètica, la moda, la sofisticació. Isabel López, dissenyadora d'interiors, creu que els excessos que es van viure en aquest sector entorn

1992 van col·laborar a construir una visió pejorativa del disseny. Carme Rubio, especialista en color, afegeix que la postmodernitat va ser el primer intent de banalització del disseny que, als darrers anys, ha hagut de lluitar també amb el mal gust.

No obstant, el disseny té una forta vocació funcional que està per sobre dels valors estètics i dels aspectes més superficials. Pilar Villuendas, dissenyadora gràfica, parla del disseny com un treball conceptual que incideix directament a l'essència mateixa del producte i el seu objectiu és resoldre problemes. Per a Villuendas, "el dis-

seny està al servei de la creació d'un producte i el dissenyador ha d'adequar-se a uns condicionants", ja que considera que "en disseny gràfic la funció comunicativa està sempre per sobre dels valors formals". Isabel López comparteix aquesta visió funcional del disseny i confirma que el disseny "ha de resoldre problemes tècnics, funcionals, estètics i aconseguir un equilibri".

Anna Papiol explica, a més, que les escoles es van crear "a partir d'aquesta idea dura del disseny funcional de la Bauhaus de la postguerra, d'origen alemany". Papiol continua explicant la seva importància: "El disseny crea el nostre entorn, perquè l'entorn de l'ésser humà està construït per objectes" i, per tant, la presència del disseny és gairebé ubíqua, des del mític bolígraf a una cafetera, una oficina, un autobús, un hotel, un fanal o una cadira, objecte aquest de mil possibilitats que ha inspirat tantíssims dissenyadors.

Segons Villuendas "un producte sempre està dissenyat, bé o malament perquè el disseny és part intrínseca de l'objecte i pot fer-lo competitiu o no", i el dissenyador o la dissenyadora són aquests demiürgs que construeixen, donen forma i vida a uns objectes o uns espais, adoptant una perspectiva global que ha de tenir en compte la funcionalitat de l'objecte, l'ús que se'n farà, el públic a qui va adreçat, els materials, l'espai, la llum, les formes, les textures, els colors... Però els elements a valorar seran diferents segons es tracti de disseny gràfic, que treballa en general amb dos dimensions; disseny d'interiors, que intenta donar personalitat als espais, i treballa amb la llum, els materials, els colors; o disseny industrial o de producte, que crea objectes, a partir de la funció, de la forma i de l'ús.

Creadores d'imatges

El disseny gràfic a Catalunya té una tradició molt important que sempre ha seguit de prop els moviments artístics europeus. Només cal veure la tradició cartellista que arrenca amb força amb el Modernisme, amb artistes com Alexandre de Riquer o Ramon Casas. Els cartells també van tenir un paper molt rellevant a la comunicació política i de caire social durant la Segona República, la Guerra Civil i la Transició Democràtica. Podriem situar en aquest tipus de comunicació de caràcter polític i sociocultural a Pilar Villuendas. Després de graduar-se en disseny gràfic en aquella Massana en

FOTO PILAR VILLUENDAS

La historiadora del disseny Isabel Campi, Ana Armentano dissenyadora tèxtil i Ana Papiol, directora de l'Escola ESDI

plena transformació dels anys 70, els seus interessos personals la van dur cap a aquesta direcció, més política, als inicis de la seva carrera, coincidint amb l'etapa apassionant de la transició. Villuendas recorda com es va crear *Gràfica Popular* amb d'altres col·legues: "Preteníem ajudar a col·lectius amb problemes; llençàvem campanyes reivindicatives". També col·laborava amb els moviments socials de barri i, des del començament, va treballar en projectes socioculturals lligats als primers ajuntaments democràtics.

L'any 1980 Pilar Villuendas va crear junt amb Josep Ramon Gómez el seu propi estudi, des d'on ha continuat posant color a esdeveniments que van des de les primeres Festes de la Mercè, a la primera i polèmica campanya de Planificació Familiar o dels cartells i segells dels Jocs Olímpics fins les sèries de disseny quotidià pels billets de transport de metro i bus de Barcelona. "A l'estudi -diu Villuendas- sempre intentem incorporar la pers-

MEMBRES DE LES ASSOCIACIONS DE DISSENY

	ADP	CODIG	FAD
Dones	13,26%	21,95%	42%
Homes	76,24%	78,05%	58%
Empreses	(10,5%)		

ALUMNAT DE DISSENY CURS 2002/03*

	Elisava	Eina	ESDI	Lai	U.B.
Dones	60%	62,8%	60%	63,5%	64,5%
Homes	40%	37,2%	40%	36,5%	35,5%

*La resta d'escoles no han enviat informació

pectiva de gènere, donant visibilitat a la dona, sense caure en l'estereotip"

Una de les preocupacions d'aquesta dissenyadora és la futura inserció laboral dels nois i noies que ara estudien a les escoles de disseny. Villuendas considera que el desequilibri entre la demanda de disseny a les empreses i la societat en general i l'oferta de feina existent encara és molt gran. No obstant, Laia Clos, que es va graduar el 1997 en disseny gràfic, pensa que ara com ara hi ha feina dins el sector. Ella va començar en una agència de publicitat petita que, de fet, era molt semblant a un estudi de disseny, l'única diferència era que a l'agència es feien campanyes de comunicació, es redactaven els textos, no només la comunicació gràfica. Laia Clos assegura: "El sistema per entrar és trucar porta a porta i ensenyar els teus treballs. Els anuncis dels diaris solen ser feines molt poc interessants". Així és com va aconseguir la seva actual feina a l'Estudi Enric Jardí, on es dedica quasi exclusivament al disseny editorial, sobretot disseny de portades de llibres, encara que de vegades es fa també algun projecte d'imatge corporativa. Laia Clos gaudeix amb el que fa, sobretot pel fet d'aprendre alguna cosa cada dia, amb cada projecte: "Porto sis anys treballant i noto que encara em falta molt per aprendre. Aquest és l'avantatge de treballar amb algú que porta 20 anys a la professió, que aprens moltíssim". Però a aquesta dissenyadora jove i inquieta li agradaria fer projectes més diversos, i ja comença a plantejar-se crear el seu propi estudi perquè, com diu Clos: "Treballant per un altre tens un sostre, estàs limitada. A més, quan et fas gran no vols treballar per a ningú. No conec cap dona de 40 anys que treballi per un altre".

Un altre fenomen que Laia Clos ha detectat a la seva professió és que moltes dones desapareixen. Algunes creen el seu estudi i una opció habitual és donar classes, però d'altres abandonen la professió. Segons la seva experiència, hi ha moltes dones treballant, però són sobretot joves. De fet, no creu que hi hagi discriminació a l'hora de contractar noies, cosa que confirmen totes les dissenyadores entrevistades. En tot cas, ella ha observat una mica de discriminació en el tracte amb alguns proveïdors. "A vegades m'han tractat com si fos ximple o com si no pogués entendre les coses", exclama.

Jugant amb els espais

La casa continua sent l'espai femení per excel·lència. Per tant, una professió que es dedica en bona part a l'organització i la cura de l'espai interior es podria considerar altament femenina. I de fet, disseny d'interiors és l'especialitat amb més presència femenina. A escoles com Eina o Elisava, les dones representaven més del 80% de l'alumnat d'aquesta branca en el curs 2002/03.

No obstant, Isabel López observa: "Exercint la professió només em vénen al cap noms d'homes, però proba-

blement a decoració sí que hi ha més dones". Però disseny d'interiors o arquitectura interior no són sinònims de decoració. Hi ha una certa confusió entre aquests termes, i Sandra Tarruella, la seva sòcia, vol deixar clar que "al disseny interior tot està pensat per endavant, tenint en compte l'arquitectura on s'intervindrà, per millorar la funcionalitat, controlant el confort acústic, lumínic, de seguretat i estètic; no es tracta de resoldre un espai posant un color o unes cortines". Si es tracta d'una casa, Isabel López explica: "S'adapta l'habitatge a la família que t'encarrega el projecte, a les seves prioritats o necessitats. Resolem espais que tenen uns materials, uns colors, uns teixits, etc., però el més important és el propi espai i com es viu aquest espai".

Isabel López i Sandra Tarruella porten 20 anys a la professió i en fa 10 que es van unir per crear el seu estudi. Un dels seus clients més importants ha estat el Grup Tragaluz, que les ha portat quasi a especialitzar-se en restaurants. Han dissenyat El Japonés, Negro, Bestial, el cafè Berlín, el Schilling, entre d'altres. Però també han projectat botigues, oficines, cases particulars o la vila pel Mundial de Natació Barcelona 2003. Ara estan vivint una etapa d'hotels, encara que també tenen un nou repte: l'exposició Mercats de la Mediterrània al Palau Robert, primer encàrrec institucional que reben.

Totes dues són apassionades de la seva professió i consideren que no és gens discriminatòria amb les dones. En tot cas, Tarruella explica que "els recels no són per sexe sinó per professió, dels arquitectes respecte dels interioristes". I és que sembla que des de l'arquitectura es considera una mica pejorativament la feina dels i les interioristes, quan la situació ideal seria que treballassin conjuntament des de l'inici del projecte. Però Isabel López reconeix que "és molt difícil marcar la frontera entre la feina d'un i la de l'altre i, de vegades, hi ha gelos professionals". Tarruella assegura que "el que no hi pot haver són talls entre la feina de l'arquitecte i la de l'interiorista. Al final, els arquitectes se n'adonen que un interior adequat pot millorar l'obra". I és que Tarruella i López tenen molt en compte l'arquitectura on intervenen,

Isabel López i Sandra Tarruella, interioristes

així com el lloc on està l'obra, el barri, per tal de "no crear estridències ni escenografies", puntualitza Tarruella. També és bàsic saber interpretar el client, "s'ha d'encertar en allò que es demana", afegeix López.

Donar forma a la matèria

El disseny industrial o de producte és, sense dubte, on la presència femenina és menys freqüent. Però també en aquest terreny hi ha pioneres decidides a obrir camí. Aquest és el cas de Gemma Bernal, que es va graduar en disseny industrial l'any 1970. Ja abans d'acabar els estudis es va associar amb un company de classe, Ramon Isern, i van crear el seu estudi, que ha funcionat durant 30 anys. La fórmula consistia en dirigir-se a les empreses i oferir els seus serveis. Així establien una relació que continuava gràcies a la feina ben feta, tot i que Bernal recorda que "era difícil perquè la gent no sabia el que era el disseny; però ara és encara més difícil perquè, a més a més, hi ha molta competència".

Gemma Bernal dissenya mobiliari, sanitaris, aparells d'alta fidelitat, joguines, vaixelles... El que no li agrada és fer-ho des d'una empresa. Aquesta dissenyadora independent té clar que cada persona "s'ha de conèixer bé com a professional i mirar on funciona millor". D'altra banda, afirma. "L'avantatge de tenir l'estudi és la llibertat, però has de tenir una disciplina tremenda". No obstant, també ha treballat dins una empresa. Als 19 anys va substituir un cap del departament de disseny. Tenia cinc homes sota la seva direcció i comenta que no va tenir mai cap problema: "Em respectaven i em feien cas. Això depèn de tu, de la teva serietat i eficàcia".

La passió pel color

Carme Rubio va decidir als 16 anys que volia ser dissenyadora i només entrar a la Massana es va detectar la seva gran sensibilitat pel color. Per això es va especialitzar en estampació sobre teixits. Però el seu interès pel color la va portar a matricular-se a Eina per cursar l'assignatura dedicada al color de Rafael Ràfols Casamada; va fer interiorisme, amb alguna incursió al disseny industrial.

L'any 1980, Rubio va arribar a Milà, una de les capitals del disseny, per conèixer tots els grans noms del disseny. Va treballar al centre de colorimetria del *Consulenti Design Milano*, que s'encarregava de la projectació de color per a la indústria (Alfa Romeo, Louis Vuitton...). També va col·laborar en diversos projectes de Jorrit Tornquist, expert en teoria del color i va estudiar disseny industrial a l'*Instituto Europeo di Design*.

Va tornar a Barcelona el 1984 i el seu interès pel color la va portar a treballar en la creació de tendències de color per a la indústria tèxtil des de l'*Instituto Español de la Moda*. Des de 1989 Carme Rubio crea els colors de Seat, s'ocupa de *colour & trim*, el color i acabats dels automòbils: textils, acabats interiors, color exterior. En realitat, l'automoció no és el que l'interessa, "però és

Pilar Villuendas, dissenyadora gràfica i presidenta d'ADP, Carme Rubio, dissenyadora industrial, Nani Marquina, dissenyadora tèxtil, Bàrbara Flaqué, interiorista, Montse Padrós, dissenyadora industrial i interiorista i Isabel Campi, historiadora del disseny

FOTO: ESTHER SANROMA

l'única indústria capaç de tenir pressupostos per invertir en color", que és la seva passió.

La part negativa és que l'automoció és un món molt masculí. Rubio recorda que "els començaments van ser duríssims". La dissenyadora assegura: "Trobar el meu espai i la llibertat que ara tinc m'ha costat anys". Una de les dificultats que ha trobat té a veure amb el gènere: "Prenc unes decisions a partir de la meua sensibilitat femenina i l'avaluació final la fan enginyers i directors, homes sempre, amb els seus codis masculins". També afirma que l'han respectat sempre i l'han tractat com a professional, encara que confessa: "Per ser dona cobro entre un 20 i un 30% menys que els meus companys homes que tenen el mateix nivell que jo. Et sents molt impotent, perquè saps que no ho pots canviar".

Creativitat femenina?

La qüestió de si existeix una creativitat o una sensibilitat femenina diferent de la masculina genera opinions molt diverses. Anna Papiol, directora d'ESDI, assegura que no i que "a més, a les escoles se'ls forma a tots, a ells i a elles, igual perquè siguin professionals". Tampoc Isabel López, interiorista, creu que hi hagi diferència, però matisa: "Potser les dones som més observadores que els homes. També pel paper que tenim a la casa, potser ens apropem més a les necessitats del client".

En canvi, Carme Rubio pensa que sí que les dones tenen clarament una sensibilitat diferent. Els homes estan més preocupats pel funcionament de la màquina, de l'artefacte. "A les dones potser ens interessa més l'aspecte sensible", reflexiona Rubio, que considera que és una conseqüència de la cultura i l'educació rebudes. La dissenyadora opina: "Les dones tenim una capacitat molt més desenvolupada en els temes sensibles. En canvi, l'home és més calculador i fred davant les formes. És una aproximació sensible diferent". En aquesta línia, sosté: "Nosaltres estem més properes al concepte de matèria i ells als d'estructura i funció".

En tot cas, com afirma Carme Rubio, "quan la persona té molt de talent està per sobre del femení o el masculí, té una visió clara de les coses i sap trobar resultats excel·lents". ■

El disseny i la construcció del gènere

Per **Isabel Campi**, Historiadora del disseny

No és el mateix sexe que gènere. Malgrat que els diccionaris defineixen el gènere com una categoria gramatical que determina substantius o adjectius, recentment s'ha estès el concepte de gènere (en anglès *gender*) com aquell conjunt d'actituds i comportaments que contribueixen a definir socialment els homes i les dones. Mentre que el sexe és biològic, el gènere és cultural i, per tant, adquirit.

És ben sabut que la cultura material té un paper molt important en la definició del gènere. Com a usuaris tendim a rodejar-nos de vestits, complements i productes que contribueixen a la nostra definició de gènere, ja sigui masculí o femení. Els dissenyadors i les dissenyadores són els artífex de la cultura material contemporània i de manera conscient o inconscient es troben involucrats en aquesta casuística. Molts productes tenen una aparença o s'ofereixen en versió "femenina" o "masculina" encara que les seves prestacions funcionals siguin idèntiques. No està clar que els homes utilitzin les ulleres, els rellotges o els paraigües de manera diferent que les dones. Ni que estiguin "naturalment" incapaçitats per programar un forn, una planxa o una rentadora. Si som crítics amb els estereotips que ens ofereix la publicitat veurem que no és veritat que les dones siguin les úniques consumidores de productes de neteja o de cosmètics o que elles siguin "naturalment" incapaces de programar un vídeo o conduir un cotxe tècnicament sofisticat.

El pitjor de tots aquests tòpics que creiem superats és que són extraordinàriament eficaços en el terreny professional i arriben a determinar la tria d'una carrera. Al llarg de vint-i-cinc anys d'exercici ininterromput de la docència he pogut constatar un fet que es repeteix d'una manera

exasperant: les noies dominen de manera absoluta en les especialitats de disseny tèxtil i moda; també ho fan, encara que en menys proporció, en el disseny d'interiors; en el disseny gràfic nois i noies poden estar bastant equilibrats; en el disseny industrial ja predominen els nois i en el disseny d'automoció i les enginyeries de producte les noies desapareixen.

Segurament la societat no té una idea formada sobre la feminitat o masculinitat del disseny perquè aquesta és, en realitat, una disciplina molt abstracte, però sí que la té sobre les seves manifestacions professionals. Lamentablement no acabem de superar els tòpics. Sembla que les professions de l'agulla i el fil han de ser inevitablement femenines, que "decorar" és una cosa que s'escau a les noies mentre que la creació d'aparells mecànics és quelcom que els nois sempre faran millor. Aquesta discriminació cultural pot arribar a ser més subtil i efectiva que les discriminacions per raó de sexe o de classe social.

La vinculació de la dona amb el món tèxtil i domèstic és mil·lenària i pot conduir a creure que trontolla la virilitat d'un home que fa ganxet o renta roba. Però la pregunta que els antropòlegs i els estudiosos del gènere ara es fan és per què en l'era contemporània es produeix aquesta identificació tan potent entre tecnologia i masculinitat i, ja no diguem, entre automòbil i masculinitat? Perquè les dones es presenten sempre com a usuàries passives de la tecnologia que en forma d'electrodomèstics, màquines de cosir o cotxes dissenyen el homes quan resulta que l'accés a les professions del disseny permet que elles esdevinguin agents d'aquesta tecnologia? ■

Pepa Estrada
Revista *Llengua i ús*.

Loni Geest i Tone Høverstad
Imatge corporativa. 1998

Anna de Tord
Cartell homenatge a Ricard Giralt-Miracle. 2002

Marina Company
Cartell per a Habitat. 1997

Estudio Tere Moral
Portada Guia MNAC. 2002

Vilageliu & Coma
Publicació per commemorar els 25 anys del Teatre Grec. 2002

Pilar Villuendas
Bitllets de transport de Barcelona. 1999

Pati Nuñez
Imatge corporativa Chocovic. 1996

Sonsoles Llorenç
Logotip Barcelona 2004. 1998

Montse Padrós
Penjador *Ona*. 1991

Gemma Bernal
Cadira *Tivoli*. 1997

Estudiar disseny de les pioneres a l'actualitat

Per **Toni Miserachs**, Dissenyadora Gràfica

Elisava és el primer nom conegut de dona artista a Catalunya. És a dir, el nom de la primera dona que va gosar firmar una obra amb el seu nom. Si més no, això és el que ens explicava Alexandre Cirici Pellicer a les alumnes de les primeres promocions d'Elisava, escola adscrita al *Centro de Influencia Católica Femenina* (CICF), que dirigia Maria Rosa Farré.

L'escola Elisava va començar a Barcelona el curs 1961-62, si no vaig equivocada. Però el disseny feia molt de temps que estava inventat: els exlibris d'Alexandre de Riquer no eren altra cosa, i la gran quantitat de rètols de botigues que van crear els artesans modernistes tampoc, per posar només dos exemples a l'abast.

Abans de l'aparició d'Elisava, a Catalunya ja hi havia dones que exercien, sense tenir una professió *batejada* com ara. Era l'època dels grafistes FAD (Foment de les Arts Decoratives), molt criticats en el seu moment per poc moderns i per massa pictòrics. Entre ells hi havia una dona, Maria Rosa Seix, que més tard es va dedicar a l'ensenyament del dibuix. Val a dir que van ser uns pioners absoluts al nostre país, que van fer unes tasques heroiques de divulgació de la professió, fins i tot amb exposicions al carrer. Crec que, hores d'ara, encara no se'ls ha fet justícia.

Encara més amagada, i també més permanent, ha estat la feina de Mariona Lluch, gran dibuixant, col·laboradora i dona del joier Aureli Bisbe al llarg dels anys i autora d'infinitat de plaques i medalles commemoratives, amb uns treballs tipogràfics interessants. Com ella en trobaríem més, però no els ha interessat sortir a la llum; potser ni tan sols eren conscients de que eren dissenyadores...

Les possibilitats de reproducció de les obres a gran escala, d'una banda, i l'ensenyament més o menys sistematitzat de l'altra, van marcar l'inici de la tremenda difusió de la paraula disseny a casa nostra. Difusió, que no és el mateix que comprensió. Anàvem amb un retard important, com en tants altres camps, malgrat que la Bauhaus alemanya, la mare de totes les escoles de disseny (encara ara!), ja feia molts anys que havia hagut de plegar, foragitada pels nazis l'any 1933.

En aquell moment (1961) l'alternativa a Elisava, i estem parlant estrictament de Barcelona, era l'Escola Massana. Es considerava un model tradicional, que encara creia per sobre de tot en l'ensenyament dels Arts i Oficis i que va trigar alguns anys a muntar la carrera de disseny. Avui dia, però, l'Escola Massana està totalment actualitzada i continua sent una escola no privada i, per tant molt assequible, dintre d'un mar de sigles d'escoles privades i cares. Totes elles, inclosa la Massana, adherides a alguna de les universitats del país.

D'aquelles primeres promocions d'Elisava, plenes de noies i de professors entusiastes, no totes les alumnes hem aconseguit mantenir una activitat professional estable: algunes han derivat cap el camp de la pintura, com Sílvia Gubern i Pepa Mach. D'altres, ho van deixar per casar-se i tenir fills. Hi ha excepcions solides com la de la interiorista Eulàlia Serra, la de l'empresària i dissenyadora Inés Jackson i també la de la gràfica Anna Alavedra que ha triat treballar com a mà dreta del dissenyador Yves Zimmermann, professor de totes nosaltres, molt respectat i estimat. I encara n'hi deu haver d'altres que em dec descuidar.

Crec que la modernitat va arribar definitivament a les escoles de disseny quan es va produir l'escissió d'Elisava i la fundació de l'escola Eina, el gener de 1967. Es pot dir que Eina va ser el que Elisava hauria hagut de ser si no hagués tingut la cotilla doctrinal. Perquè, malgrat les circumstàncies de color gris fosc del món exterior, Eina es va saber convertir en un illot d'aire fresc i estable, entre molts altres motius, perquè va ser naturalment mixta des del primer dia.

Van començar a sortir al carrer dissenyadores amb formació, les quals, amb soroll o sense, han dut una carrera continuada com Mireia Riera, Gemma Bernal, Mercedes Azúa, Tone Hoverstadt, Carme Vives, Anna de Tord, Liz Beltran, Sira Vinyolas, Muntsa Dachs, Sisón Pujol. Després van venir Pati Núñez, Sonsoles Llorens i les generacions posteriors com Griselda Barceló i tantes altres. Barrejo noms i generacions sense manies, parlant de les que conec, perquè van ser alumnes meves o perquè van passar per Eina durant els llargs anys en què vaig col·laborar-hi.

Naturalment, també han anat sortint dissenyadores de les altres escoles, però no hi tinc tanta proximitat. Em fixo en les feines de Marina Company sempre que les veig, i m'alegra la progressiva normalitat de les dones en la professió, malgrat la quantitat de feina que encara hi ha per fer. Amb això vull dir dues coses: que hi ha feina per a tothom que se la prengui seriosament i que cal divulgar la feina d'aquest col·lectiu d'un manera regular, sense que un número monogràfic com el que teniu a les mans es converteixi en una fita extraordinària pel seu caràcter d'excepció, més que per la seva ambició.

Alicia Gómez
Cobertura llibre. 2001

Ana Zelich
Capçalera del programa de TV CNN+

Carme Vives
Logotip de l'empresa tèxtil Kangro

Damasco (Vives, Tord i Azúa)
Linia *Torito*

Mercedes Azúa
Logotip Llibreria La Central

FOTO ESTHER SANROMA

Mai Felip, vicepresidenta de Design for the World

**“Qui millor dissenya
és qui no reprimeix els seus
aspectes més sensibles”**

Aquesta dona de perfils angulosos i maneres decidides ha treballat tota la seva vida per a la promoció internacional del disseny. Des de la seva fundació, l'any 1974, forma part de Barcelona Centre de Disseny, de la que va arribar a ser directora general entre 1989 i 1997. Aquesta feina la va vincular a organismes internacionals de disseny i el seu tarannà eficaç i dialogant la va dur a ser la primera dona presidenta de l'ICSID (*International Council of Societies of Industrial Design*). Des d'aquesta projecció internacional ha estat consultora en promoció i educació del disseny per a institucions governamentals de molts països, així com directora de projectes de cooperació a Europa, Llatinoamèrica i Sud-est asiàtic. Conèixer aquestes diverses realitats la va portar a fundar l'any 1998 l'ONG *Design for the World*, de la que ha estat directora general i ara n'és la vicepresidenta. La seva tasca a favor del disseny ha merescut diversos premis com l'APECMO o la Medalla del FAD, i ha estat nomenada Doctora Honorària en Disseny per la Universitat de Kingston (Gran Bretanya).

Què és Design for the World?

El disseny també ha de ser solidari, fa molta falta. *Design for the World* és una ONG que es va fundar per ajudar els més necessitats a través del treball voluntari dels dissenyadors. La idea va sorgir d'un grup internacional de dissenyadors que treballàvem a l'ICSID, però és una associació independent.

I quins projectes destacaria?

Durant un temps hem estat treballant a prop de Metges sense Fronteres i ACNUR per avaluar el material que es fa servir als camps de refugiats. Uns voluntaris van fer un estudi i es va veure quins estris i objectes s'havien de repensar. També hem treballat en un projecte per dissenyar un llit mòbil per ambulatoris itinerants. I també hem dissenyat tendes de campanya pels camps de refugiats. A Bolívia, hem desenvolupat un projecte de potabilització d'uns pous d'aigua. L'aigua era bona, però s'havia de resoldre com extreure-la del pou i posar-la en uns contenidors per evitar que es contaminés amb pesticides, brutícia, etc.

Com veu el futur de la professió? Quins camins hauria de seguir el disseny?

Penso que s'ha de contribuir a què quan la gent escolti la paraula disseny ho associï a qualitat, innovació, bona funcionalitat, a una estètica que no et cansarà després de tres dies. S'ha de saber comunicar a la població que qui dissenya és un professional útil, que té la capacitat d'entendre els problemes i de proposar solucions d'una forma molt pensada. S'ha de lluitar perquè a les empreses el professional del disseny tingui el seu lloc, encara que treballin des de fora. Ara només les empreses molt grans contemplen una àrea on es creen els productes entre enginyers i dissenyadors. A màrqueting, hi hauria d'haver grafistes que vetllin per la comunicació visual de qualsevol producte.

S'estan fent coses en aquesta direcció, però a mi m'hauria agradat que aquest Any del Disseny hagués ajudat a situar el disseny al seu veritable lloc.

Les dones estan desembarcant al disseny progressivament. Com veu el procés de feminització del disseny?

S'està feminitzant la professió, però la segueixen fent homes, perquè estan treballant d'una forma més visible. A més, les empreses contracten abans un home que una dona, sobretot a disseny industrial. Disseny gràfic és més igualitari; a interiorisme hi ha més dones, encara que segueixen sent majoritàriament homes. Però a disseny industrial sí que hi ha un *decalage* terrible. Una dona que es decideix per disseny industrial pot entrar en un equip on hi ha homes i segurament serà tractada com un igual, però és molt estrany encara el cas on la cara visible de l'equip sigui una dona.

Creu que hi ha un disseny femení diferent del masculí, que la dona aporta una creativitat o una sensibilitat diferent?

M'agradaria pensar que no, però jo crec que hi ha diferències en la manera de raonar. Això no vol dir que s'hagi de generalitzar, però és cert que una dona té segurament una percepció i una manera de reaccionar davant el seu entorn diferent. Les dones tenim més capacitat d'analitzar o abastar diferents qüestions alhora; l'home, en canvi, es concentra en una sola cosa. Per ser bo dissenyant no pots fer això, només en determinats moments t'has d'abstraure de tot. Però sobretot en una primera fase i després per autoavaluar el que tu proposes has de tenir molt en compte les interrelacions d'aquell producte, missatge o espai amb l'entorn i amb l'usuari. Per mi, qui millor dissenya és qui no reprimeix els seus aspectes més sensibles. Els millors dissenys els fan equips plurals i oberts, de diferents sexes i cultures, que tenen sensibilitat i una bona formació cultural. ■

M.J.C.

Nani Marquina, la revolució de les catifes

Nani Marquina és dissenyadora de catifes i empresària, encara que va estudiar disseny industrial i va començar a treballar en interiorisme. Obrir la botiga *Self-Dekor* li va servir per “estar en contacte amb les necessitats del públic”. Recorda: “Allà em va sorgir aquest instint comercial que necessitem els dissenyadors, perquè no fem obres d’art, sinó projectes més reals”.

A les dificultats dels inicis, s’hi ha d’afegir la duresa pròpia del món empresarial. “Em tractaven com a dona, artista, creativa, jove... M’he trobat amb empresaris que barrejaven el fet de ser dona i artista, i m’han arribat a dir que jo ja m’ho passava prou bé, que era una feina molt bonica i creativa i no podia demanar tant. Probablement, si jo hagués estat un home no s’haurien atrevit a dir-m’ho”, afirma convençuda.

La dissenyadora explica que ha sofert situacions discriminatòries, com quan negociava amb una empresa: “El meu soci va aconseguir un bon sou a costa de què no me l’emportés jo. Després em va dir que ell va saber negociar-ho millor, i com que érem parella... Mai ningú m’ha dit tu ets dona i ell és un home, però això està implícit”. Marquina assegura: “És molt velat i costa molt dir-ho, però es nota, hi ha certs elements d’intimidació”.

Dissenyadora innovadora i empresària audaç

De la mà dels estampats van venir les catifes i el 1987 va néixer l’empresa Nani Marquina, de fabricació i comercialització de catifes. Aquesta dona va revolucionar el món de les catifes amb els seus dissenys contemporanis plens de ratlles, quadrats, rodones, colors intensos, noves textures... Ella va imaginar una altre concepte de catifa i va ser la primera a dissenyar-ne de contemporànies, amb “un èxit brutal”. Va ser també la primera a signar cada catifa i així va

FOTO ESTHER SANCROMÀ

començar a construir imatge de marca.

Va viure l’esclat del disseny a finals dels 80, però també li va afectar molt la crisi del 93, quan, a més, el seu soci va marxar. La decisió de començar a fabricar les catifes a l’Índia va resultar tot un encert, perquè permetia oferir més qualitat amb més beneficis, i com que “l’artesania s’adapta a les necessitats del disseny, permetia investigar, de forma que podia demanar un prototip, sèries petites, fer proves”. Però Marquina també recorda que va tenir molts problemes pel fet de ser dona: “La primera vegada gairebé no em van donar ni la mà. Vaig estar tres dies com si jo no comptés per a res, quan de fet era jo qui feia el negoci, qui els pagava. Ara la situació ha millorat molt”.

Una empresa de dones

Nani Marquina ha creat una empresa totalment femenina. Hi treballen 12 persones, entre les quals hi ha només 2 homes. Reconeix que treballa millor amb dones i “potser també als homes els hi és difícil tenir una dona com a cap”. I és que a manar és on Marquina s’hi ha hagut d’esforçar més. La seva faceta d’empresària l’apassiona potser tant com la de dissenyadora, però troba

molt difícil donar ordres. De fet, considera que “aquest és el problema de les dones”. L’empresària afirma que n’hi ha de dos tipus: “Les que són molt dèspotes, que adopten un paper molt masculí, i les que són com jo, que busquen relacions afables, més sentimentals, perquè vols estar al costat de la gent”. Malgrat tot, ha demostrat que l’empresa pot funcionar, consolidar-se i ser líder amb aquest estil femení de dirigir. I ho continua demostrant en un entorn totalment masculí, perquè, “hi deu haver un 10, o com a màxim, un 20% de dones que porten una empresa de disseny”. D’altra banda, els estímuls no abunden: “Hi ha poques dissenyadores que hagin obtingut el Premi Delta; i el *Premio Nacional de Diseño*, cap”. Per tot això, Marquina conclou: “És una professió on s’hi ha de posar molt i les dones tenim fases a la vida que suposen interrupcions importants. Això se supera treballant més. El repte és difícil, però hi poses el coll”. Aquesta dona segura, decidida i treballadora s’hi ha deixat la pell en tots els seus projectes, però ha guanyat el reconeixement dels seus col·legues i multitud de premis nacionals i internacionals. ■

M.J.C.

...DISSENYADORA

No perdre **pistonada**

Precisament. Viure exercint aquesta professió vol dir mirar, observar, esquarterar amb els ulls... En resum, no perdre pistonada, perquè aquesta curiositat inacabable en la mirada és un ingredient bàsic de la nostra feina: mirar pot afavorir l'associació d'imatges que estàs buscant en aquell moment. Les parets i els carrers i les pel·lícules i les exposicions i els vestits i els anuncis i els llibres i els paisatges. No acabaria, gairebé continuaria dient que també cal escoltar, tocar i enumerar!

Quan vaig començar a exercir érem pocs dissenyadors i encara menys dones i havíem de passar estones explicant què volia dir això del disseny gràfic. «Des d'un bitllet de tramvia fins una senyalització, passant per qualsevol peça impresa sobre paper o qualsevol altre suport». Aquesta era, si fa o no fa, l'explicació estàndard, prou entenedora. Avui, en canvi, som moltes les que ens dediquem a aquesta professió o a l'especialitat de disseny d'interiors, encara que força menys practiquen el disseny industrial o de producte.

Penso que la nostra activitat de dissenyadors s'ha sobrevalorat i s'ha fet sortir tant de mare que a hores d'ara és fàcil trobar-ne dels o de les professionals del disseny que s'ho han cregut i van pel món imbuïts de grans pretensions.

Per la meua part intento sobreviure en mig de les contradiccions que du, d'una banda ser conscient que aquesta activitat és irrellevant en un context ple de problemes gruixudíssims, i de l'altra, pensar que el que és important és fer bé la feina, sigui la que sigui.

Des d'un punt de vista de gènere, si he tingut dificultats sempre ha estat, que jo sàpiga, per manobres, molt i molt agressives, d'homes i no pas d'altres dones. I sovint em pregunto com és que tants espècimens masculins del nostre ram es dediquen intensament a l'autopromoció i en canvi ho fan tan poques dones.

Personalment he arribat a un punt que, de les relacions humanes, incloses les professionals, m'interessen sobretot els corrents d'intercanvi d'afecte que estableixen. Per això m'esgarriren més i més els cops de colze, més o menys baixos. ■

Toni Miserachs

Dissenyadora Gràfica

FOTO ESTHER SANCROIA

Toni Miserachs Un referent clau

Si hi ha alguna persona representativa del què és i ha estat la professionalitat en el disseny gràfic a Barcelona, aquesta és Toni Miserachs.

La Toni és una de les dissenyadores que sempre ha format part del panorama i de la cultura barcelonina del disseny i, tanmateix, no se la coneix tant com a d'altres dissenyadors. De fet, sempre ha sabut estar sense necessitat de fer escarafalls ni manifestacions estridents; com tampoc la seva obra, present constantment al paisatge cultural i urbà de la ciutat, no és ni estrident ni vistosa. De fet, si alguna cosa la caracteritza és el fet d'haver estat sempre una gran professional amb totes les conseqüències de la paraula: ella vol que els comunicats gràfics que dissenya siguin més entenedors, més clars, més fàcils de fer servir, i també més bonics, però sense caure en esteticismes amanerats. La seva, siguin senyals, cobertes de llibres, maquetes i portades de revistes, cartells o programes d'identitat corporativa, és una obra sempre ben feta, discreta però visible, davant de la qual, perquè es veu molt bé que es tracta de peces dissenyades amb cura i rigor, la conclusió sigui: "Ah clar!, és de la Toni".

En el panorama del disseny, la Toni forma part de la tercera generació de professionals, la primera que va estudiar la professió en una escola i que accedí al mercat laboral al final dels anys 60, just en el moment que un gran debat estava tenint lloc. Jo la recordo a la fundació de l'Associació de Comunicació Visual del FAD quan la generació jove s'enfrontava i buscava una alternativa a la labor dels grafistes pioners. Potser per això, la Toni, com també la majoria de professionals d'aquella quinta, no ha fet mai gràfica publicitària: aquest és un tema que afecta tan sols a les post-modernes. A més a més, ha treballat sempre en favor de la consolidació del disseny gràfic com a professió, sigui participant en els moviments associatius com en l'ACV i l'ADG-FAD, sigui desenvolupant una activitat docent, especialment a Eina, de la que n'ha estat directora fa poc, però, sobretot i molt especialment, en la fundació i consolidació de l'ADP, la més professional de totes les associacions.

Per tot això, i fonamentalment per la seva manera d'entendre la professió i la qualitat en el disseny, Toni Miserachs constitueix un referent clau a la ciutat, un model d'aquesta manera de fer des de la base, des d'un estudi dirigit per ella, que és també una empresa de serveis en el vell sentit de la paraula, és a dir, un lloc on el disseny es posa al servei de la col·lectivitat. ■

Anna Calvera

Profesora titular d'Història i Teoria del Disseny (UB)

ADP Treballar en favor ADG-FAD del disseny

El panorama associatiu al món del disseny és ampli i divers. L'associació més antiga i majoritària és el Foment de les Arts Decoratives (FAD), que està celebrant els seus 100 anys de vida, aniversari que ha aprofitat per organitzar l'Any del Disseny. El FAD integra diverses subassociacions que agrupen professionals del disseny gràfic, tèxtil, d'interiors, industrial, orfebres... i gent que s'interessa per la cultura del disseny en general. El FAD, entre moltes altres activitats, organitza a través de l'ADG-FAD els prestigiosos Premis Laus.

També l'associació CODIG (per a la consecució del Col·legi de dissenyadors gràfics) treballa en aquesta tasca de representació i difusió del disseny. Es va crear fa 25 anys i finalment el Col·legi Professional de Disseny Gràfic de Catalunya va ser aprovat pel Parlament de Catalunya el 30 de juny de 2003, convertint-se en l'únic a Espanya. La idea del col·legi no obstant, no neix amb l'acord general i des de l'ADP, l'ADG-FAD i la Plataforma de les escoles de disseny es lluita per aconseguir un consens més ample i major participació dels àmbits implicats. A partir d'ara, una Comissió Gestora integrada per representants de CODIG, ADP i ADG-FAD, s'encarregarà de redactar els estatuts que el posaran en funcionament.

D'altra banda, l'Associació de Dissenyadors Professionals (ADP) la van crear l'any 1978 un grup de dissenyadors que van experimentar la necessitat de pertànyer a una entitat dedicada a donar suport, específicament, al desenvolupament professional dels seus associats i a representar-los davant la societat i les institucions i organismes nacionals i internacionals, omplint l'espai buit que hi havia en l'àmbit professional, ja que altres associacions i entitats com l'ADG-FAD i el BCD, tenien objectius bàsicament de caràcter cultural i promocional.

La massa social de l'ADP actualment està formada per un 79% d'homes i només un 21% de dones. Malgrat això, dues dones, fins ara, han ocupat la presidència: Toni Miserachs. i Pilar Villuendas, actual presidenta, que destaca de l'ADP el seu caràcter professional i la seva interdisciplinarietat. Considera també Villuendas que aquesta integració de professionals de totes les branques del disseny no

FOTO ESTHER SANROMA

Membres de la junta de l'ADP

només ha enriquit els contactes entre els socis sinó que ha encertat plenament la tendència creixent d'interacció de disciplines complementàries.

Val a dir, però, que en el sector del disseny hi ha associacions que no es limiten a un determinat camp del disseny ni tampoc demanen cap requisit específic als aspirants a socis, amb la qual cosa els interessos dels integrants són molt poc homogenis.

Entre els serveis que l'ADP ofereix destaca l'assessorament legal, fiscal i laboral, la protecció jurídica, el consell a empreses que busquen professionals amb un perfil determinat o l'atenció de

consultes sobre contractació de serveis de disseny. També coordina actes de debat i d'intercanvi professional i cultural. Una preocupació específica de l'ADP és la de l'ajut als joves professionals en la seva iniciació a l'activitat diària. ■

L'exemplar que teniu a les mans és una iniciativa conjunta de l'ADP i de l'Associació de Dones Periodistes amb la col·laboració de l'Institut Català de la Dona

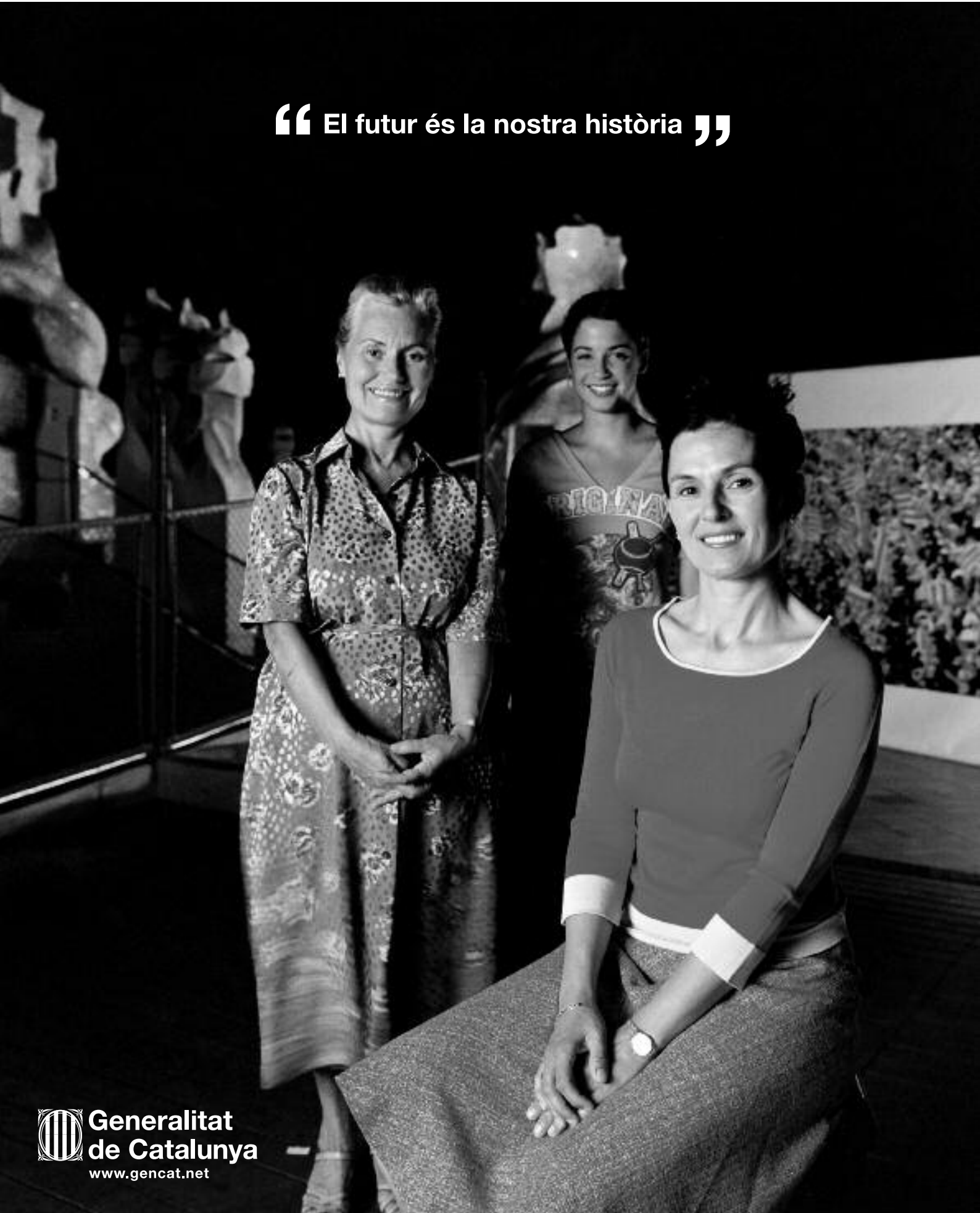
Mª José Cantón

fem
créixer el futur
a Catalunya

Catalunya és un país. La unió de cultura, tradició, costums, identitat i història que configuren un país. I cadascun d'aquests elements ha perdurat al llarg dels segles per la voluntat i sovint per la defensa dels catalans. Com l'arbre que enfonsa més i més

les seves arrels i que s'eixampla cada any, la societat catalana d'avui creix amb noves branques que neixen per anar més amunt. Catalunya vol arribar més lluny. I no vol perdre la seva identitat.

“ El futur és la nostra història ”

Generalitat
de Catalunya
www.gencat.net

Any Europeu de les Persones amb Discapacitat

A Espanya hi ha més de dos milions de dones amb disminucions que reclamen polítiques per pal·liar la doble discriminació que pateixen

El Fòrum Europeu de la Discapacitat ha emprès l'actualització del *Manifest de les Dones amb Discapacitat d'Europa*, fet a Brussel·les el 22 de febrer de 1997. Aquell manifest recollia un seguit de recomanacions per millorar la vida de les dones i les nenes de la UE amb discapacitat (a partir de constatar les grans diferències que hi ha entre dones i homes) i l'exigència que es tinguin en compte en tots aquells àmbits en què intervinguin les polítiques comunitàries.

Qüestions per millorar la vida

Val la pena repassar quins eren alguns d'aquells punts, doncs encara mantenen plena vigència, com és la qüestió de la sexualitat i la maternitat. Per tal de controlar lliurement i responsablement la seva sexualitat, cal una selecció prenatal legal, així com garantir la protecció davant els assajos de l'enginyeria biològica i farmacèutica. També s'haurien d'establir mecanismes perquè les dones amb discapacitat tinguessin accés als mètodes de planificació familiar, de la mateixa manera que és necessari el suport a les mares amb discapacitat de criatures amb o sense disminució, i encara, assegurar la salvaguarda legal per a les dones que no tenen capacitat per donar consentiment en matèria de reproducció.

En matèria de legislació també hi ha molta feina a fer, començant per eliminar els patrons discriminatòris, i atès que la violència sobre les dones amb discapacitat és molt més gran que sobre les dones en general, és imprescindible la protecció contra els abusos sexuals i la violència física i psicològica.

No cal dir que en el terreny de l'ocupació i formació, cal impulsar la igualtat d'accés al treball i als ajuts. I, pel que fa al mitjà de comunicació, fora bo presentar i integrar imatges positives que substitueixin els conceptes caritatius o mèdics que provoquen compassió, a més d'incorporar dades específiques per gènere

i investigar les condicions de vida reals de les dones amb discapacitat explicades per elles mateixes.

Drets humans, no caritat

Recentment, el 6 de juny, un informe del Parlament Europeu plantejava que l'ONU té sis tractats de drets humans jurídicament vinculants, però en tots ells hi ha una relativa invisibilitat de l'aplicació d'aquests drets humans en les persones discapacitades. Cal, doncs, un instrument jurídic de l'ONU per promoure els drets de les persones amb discapacitat. L'informe reconeix que en els dos últims decennis s'ha produït un important canvi de perspectiva en enfocar la discapacitat des del punt de vista dels drets humans i no des de la caritat, la qual cosa suposa considerar aquestes persones subjectes de drets i no objectes portadors de problemes. No es tracta tant de demanar drets específics com de garantir tots els drets humans en condicions d'igualtat i sense discriminació. És justament quan s'afegeixen els principis d'igualtat i no discriminació que es poden abordar els diferents contextos (com són l'edat o el sexe).

Aquesta Convenció hauria de tenir en compte, per tant, la doble discriminació a què es poden veure sotmeses moltes persones: primer, per la seva discapacitat; després, per motiu del seu sexe, origen ètnic, religió, edat o orientació sexual. En les dones amb discapacitat s'agreugen els problemes per la imatge corporal, la falta d'autoestima, la sobreprotecció familiar, les barreres psicològiques i, evidentment, una major dificultat per a la maternitat.

En aquest 2003, Any Europeu de les Persones amb Discapacitat, les dones amb minusvalies s'han de fer sentir i els poders públics s'han de comprometre a desenvolupar polítiques actives adreçades a elles. ■

M. Àngels Espuny

- Entre el 10 i el 12% de la població europea pateix algun tipus de disminució, quasi 40 milions de persones a la Unió Europea.
- Entre les dones discapacitades espanyoles (58 % del total de persones discapacitades) hi ha un índex d'analfabetisme del 30 %.

Periodistes a l'exili: entre la vocació i la supervivència

Maria Lobbie Habal (Filipines), Nazarin Amirian (Iran), Marie-Françoise Affoua (Costa d'Ivori) i Maria del Carmen Penella García (Argentina) provenen de països i realitats ben diferents, però viuen una problemàtica semblant com a periodistes exiliades, ara residents a Barcelona. Totes quatre van acceptar la invitació de la Comissió de Periodisme Solidari del Col·legi de Periodistes de Catalunya i de l'ADPC per tal d'explicar la seva experiència. Aquesta és la seva història, que podria ser la de qualsevol de nosaltres.

Segons dades de Reporters sense Fronteres, 23 periodistes han estat morts i 133 estan empresonats enguany. És evident que ser periodista és una professió de perill a molts indrets del món i que la llibertat de premsa és un dels drets més vulnerats arreu. Aquesta situació fa que molts periodistes hagin de fugir dels seu país cap a un destí més segur. Aquest va ser el cas de Nazarin Amirian, que va haver de sortir de l'Iran el 1983, pocs anys després de la revolució, a causa de la seva militància sindical, feminista i d'esquerres. "Quan vaig sortir del meu país era molt jove, 23 anys, i col·laborava en una revista feminista, encara que en una situació de clandestinitat", explica. La situació no era fàcil per ningú, sobretot per a les dones; segons Amirian, "de l'Organització Democràtica de la Dona Iraniana van ser executades milers, i moltes altres van ser empresonades o van haver d'exiliar-se".

Nazarin Amirian

Problemes polítics i econòmics

Marie-Françoise Affoua també va haver de fugir de la Costa d'Ivori, un dels països més estables de l'Àfrica Subsahariana fins que un cop d'Estat, l'any 2000, va

Marie-Françoise Affoua

endegar una espiral de violència que ha deixat el país als llindars d'una guerra civil. "Costa d'Ivori és un país molt ric, tenim de tot, però el multipartidisme és molt jove, per això el problema del país són els polítics i no la pobresa", afirma Affoua. Després d'una llarga trajectòria com a redactora a diversos diaris, Marie-

Françoise va treballar com a editora d'informatius a la televisió alhora que participava activament a la Lliga pels Drets Humans al seu país. Quan va haver de fer un informe sobre un incident de violació dels Drets Humans, no només no l'hi van deixar fer públic sinó que, com ella explica: "Van venir a casa meua i jo no hi era però van violar la meua serventa i van saquejar-ho tot; veient que

la meua vida perillava vaig haver de fugir i la porta que vaig trobar oberta va ser la d'Espanya". Fa cinc mesos que és aquí, a l'espera de poder retrobar-se amb els seus dos fills, de curta edat, que es van haver de quedar a Costa d'Ivori.

Per a Maria Lobbie, els problemes polítics al seu país, les Filipines, van ser també la raó per exiliar-se cap a Espanya, l'any 1981, quan la dictadura la va fer deixar Manila, lloc on treballava com a redactora d'un diari d'informació general en anglès i tagal.

El cas de Maria del Carmen Penella, de 49 anys, és diferent. Després d'haver treballat per diverses publicacions a l'Argentina, incloent-hi el diari *La Nación* i també a la ràdio i a la televisió, es va quedar sense feina, fins i tot un negoci que va endegar se'n va anar en orris a

Maria del Carmen Penella

Maria Lobbie Habal

causa de la terrible situació econòmica al seu país, l'Argentina. Com que havia de mantenir també els seus pares, espanyols, que "van haver de deixar Espanya fa 50 anys", va trobar que l'única solució era tornar-se'n cap a Espanya. "Van sortir tres persones cap a l'Argentina i ara n'hem tornat 14", exclama, tot referint-se a la seva família. També va haver de patir sovint amenaces als mitjans on treballava i va haver, fins i tot, de portar una arma per la inseguretat del barri on vivia. "O me'n vaig o em faig guerrillera", va pensar Penella, que descriu la situació al seu país com de "terrorisme econòmic: qui és capaç de robar, s'enriqueix, i qui no, s'empoïbreix sense cap sortida".

La vida a l'exili

"La vida ha estat difícil a Espanya al principi, ja que quan vaig arribar no hi havia cap llei de drets dels refugiats", ens explica Amirian, que va haver de començar rentant plats als restaurants mentre feia la carrera de Ciències Polítiques a distància. També va començar a realitzar

FOTO ESTHER SANCIMA

treballs de solidaritat amb els presos polítics d'Iran i a col·laborar amb periodistes que li demanaven les seves anàlisis polítiques, per les quals "no cobrava ni una peseta, ja que jo només era una font". Aquesta situació també l'ha patida Maria Lobbie, que va dirigir i presentar un petit espai informatiu en tagal a la televisió municipal BTV, però sense cap sou. De fet, va començar escrivint articles sobre immigració i sobre la comunitat filipina i va ser una de les impulsores del projecte Migramedia, pont entre els mitjans i els immigrants, però la manca de remuneració va fer que abandonés el periodisme temporalment: "Sembla que reconeixen la teva feina, però la part econòmica és nul·la i encara que tinc un marit que s'ocupa de la part econòmica, no tinc l'interès per treballar de periodista". Tanmateix, Maria Lobbie no ha deixat de treballar i ha dedicat aquests darrers anys a l'elaboració del primer diccionari Tagal-Català, que presentarà en breu a Catalunya.

Per la seva banda, Amirian ha aconseguit fer-se un petit lloc propi, tot i que "aquí és cada cop més difícil escriure –puntualitza–, ja que amb el tema del pensament únic, des de l'11 de setembre, quan dones el teu punt de vista d'estrangera, una altra visió, i no encaixa amb la línia dels diaris, els teus articles es queden sense publicar". Amirian escriu regularment a diversos diaris nacionals i ha publicat llibres sobre la situació de la dona a l'Iran i al món islàmic, sobre la cultura persa i ara està treballant en un llibre sobre els kurds. "També dono cursos de persa, sobre la situació de la dona a l'Orient Mitjà a centres cívics, de cuina, i de tot el que surti", afegeix. I és que trobar feina de periodista és més que difícil, també per a les autòctones, però sobretot per les novingudes com Marie-Françoise, que vol dedicar-se al periodisme, però que, pel moment, no veu gaires possibilitats de feina; acaba de demanar l'asil polític i encara ha d'esperar mesos per obtenir un permís de treball.

Maria del Carmen Penella és conscient que en un principi

hi ha d'acceptar altres feines per tal de sobreviure, com la que té ara a una empresa metal·lúrgica polint peces de metall, però té una intenció clara: "Vull intentar introduir-me al periodisme, ja que crec que hi ha lloc per a tothom; ho veig com un desafiament; sóc optimista i penso que la gent d'Espanya ens farà un lloc". En aquest sentit, Maria Lobbie agraeix molt l'acolliment que va tenir per part de l'Associació de Dones Periodistes i Penella també coincideix en assenyalar que s'ha sentit molt ben acollida per la població catalana, en general: "Aquesta actitud solidària que té Catalunya amb nosaltres és increïble". Amirian discrepa una mica d'aquesta visió tan positiva: "Penso que també s'ha de parlar de rebuig, de marginació, de racisme, tot i que és cert que la gent d'aquí no ens deu res i agraeix als espanyols la seva acollida".

Encarar el futur

Pel que fa a les perspectives de futur i de tornar al seu país, Amirian és contundent: "No hem sortit per turisme, no em plantejo tornar a l'Iran i més ara que es troba a l'eix del mal; em sento bé aquí; m'he fet portaveu de la meua gent, no només dels iranians, sinó també dels afganesos, dels palestins i de tothom que pateix al món". Lobbie també té clar que el seu futur està a Barcelona amb els seus fills ja crescuts, però Affoua no se sent capaç de predir cap a on anirà la seva vida: "No m'agrada parlar del futur. De vegades fem projectes i se'n van en orris, com ara que tenia molts projectes i ja veus...; ara estic decebuda amb el meu país, ja que hi he dedicat tota la meua joventut i els meus esforços; també hi he deixat els meus fills i, ara per ara, el meu problema principal és retrobar-me amb ells." Penella explica que en el fons li agradaria tornar algun dia a la seva terra per ajudar a la seva recuperació, perquè va fer periodisme justament "per ajudar socialment", però la seva intenció és quedar-se i començar de nou: "La meua pàtria és on pugui viure dignament". ■

Elena Tarifa

S'hauria de legalitzar la

Una esclavitud legal

Per Lidia Falcón*

El capitalisme i el patriarcat semblen estar avui dia més forts que mai. Ambdós aliats segueixen explotant dones per a major gaudi dels homes. Un quart de segle transcorregut des que va concloure la dictadura no ha servit per acabar amb la prostitució, sinó que s'ha expandit com una metàstasi per tota la nostra societat. Cada dia hi ha més dones, moltes menors, exhibides com a trossos de carn a les places, als carrers, als parcs, als clubs i als hotels.

Espanya és la porta d'entrada del mig milió de dones que les forces de seguretat expliquen que són comprades i venudes per a tota Europa des de Llatinoamèrica i Àfrica. Les màfies les enganyen, les segresten, les prostitueixen, les torturen i les maten si és necessari per a major benefici dels grups mafiosos, entre els que podem comptar empresaris de diverses branques com l'hosteleria, complexes turístics, discoteques, etc. Són ells els que han organitzat la campanya per a la legalització de la prostitució que tanta difusió està tenint. Els proxenetes volen estar tranquils per desenvolupar el negoci més lucratiu del món avui dia –després del de les armes–, ja que el món de la droga està sent cada dia més perillós. La legalització suposarà la total impunitat per a proxenetes, xulos, madams... que es lucren amb el tràfic de carn de dona. Que ningú cregui que elles sortiran beneficiades. S'ha de ser molt ingenu o fer propaganda a favor de les màfies per assegurar que la legalització de la prostitució es planteja per afavorir les prostitutes. Elles no obtindran ni ingressos superiors ni major seguretat. En canvi, els explotadors es trobaran amb les mans lliures per traficar amb elles, explotar-les i desfer-se'n d'aquelles que molestin, i a més a més seran considerats empresaris honrats. I les dones perdran tota possibilitat de sortir en algun moment d'aquest pou d'ignomínia. Les dones no exerceixen lliurament, perquè en aquest inframón no existeix la llibertat. No sé si els defensors de la legalitat contempen la possibilitat de què es facin contractes de treball, jornada laboral, horaris i descripció de tasques. Potser pensin que es poden oferir llocs de treball de prostituta a l'INEM i que es podrà acomiadar per incompliment laboral. En qualsevol cas, del que no hi haurà cap dubte és de què la dignitat de les dones haurà arribat a la seva consideració més baixa, ja que totes podrem ser considerades pels homes capaces de ser substituïdes amb el beneplàcit de la llei. ■

*Advocada

Legalitzar prostitució?

Il·lustració **Miriam Bauer**

Donar veu i saber escoltar

Per **Mercè Meroño***

Per centrar el tema, cal parar l'atenció en dos punts. Per una banda, l'exercici de la prostitució no és una pràctica que estigui catalogada com a delictes en la nostra legislació, i per l'altra, s'ha de tenir en compte que les lleis existents consideren un delictes el fet de forçar l'exercici de la prostitució. És a dir, que en el marc legal actual una persona (dona, home o transsexual) que decideixi lliurement oferir els seus serveis sexuals no té perquè ser o estar considerada com a delinqüent ni tampoc com a víctima.

Per tot això, considerem que no es tractaria tant de legalitzar, sinó més aviat de regular els drets i deures laborals de les persones que treballen el sexe, com en qualsevol altra activitat. Des d'aquesta perspectiva, es posaria èmfasi en que són els mateixos treballadors i treballadores els que haurien de participar activament en la discussió de quines són aquelles qüestions relatives al seu treball que cal tenir en compte. Crear un marc legal des del Codi Penal podria representar que les persones que no s'ajustessin a un determinat patró o condicions previstes en la llei, poguessin passar ràpidament de ser considerades víctimes, com ho són en la majoria d'estats, a ser vistes com a futures delinqüents.

També cal ser crítics amb la iniciativa de regulació per part del govern català i aprendre dels errors i de les repercussions que tenen les reglamentacions quan no tenen en compte les persones. Tant si les motivacions responen a interessos econòmics, com si tenen la pretensió d'imposar *ordre i netedat* per tranquil·litzar l'opinió pública, el que aconseguixen aquestes reglamentacions és alimentar la hipocresia social.

La prostitució és una activitat econòmica amb la que es guanyen la vida milers de persones a tot el món, en la seva majoria dones. Aproximar-se al tema sense tenir en compte les seves opinions i sense tenir clares quines serien les possibilitats laborals alternatives, lluny d'ajudar-les, els genera problemes. Intentar "salvar" a les persones sense el seu consentiment, pot ser una posició ben intencionada, però no és una forma eficaç d'encarar la situació.

En definitiva, potser per donar resposta a la pregunta: *Legalització: Sí o No?* caldria donar veu a les prop de 300.000 persones que s'estima que en tot el territori espanyol estan involucrades en la indústria del sexe i saber de primera mà què en pensen, ja que són elles les més interessades en millorar les seves condicions de vida. ■

*Coordinadora de Programes adreçats a treballadores i treballadors del sexe de l'associació Àmbit Prevenció

ENTREVISTA

“No crec
que m'hagin
atorgat
cap premi
pel fet
de ser dona

FOTO MAURICIO ORTIZ

MARGARITA SALAS

Doctora en Biología Molecular

En l'imaginari col·lectiu, el primer referent femení de dona investigadora és, sense cap mena de dubte, Madame Curie. Però, pot ser que en poc temps, dins de l'àmbit científic espanyol, Margarita Salas es converteixi en el nostre referent particular, perquè com la gran investigadora d'origen polac, la doctora Salas és també una dona pionera i trencadora en el món de la ciència, un dels clubs més exclusivament masculins fins avui dia.

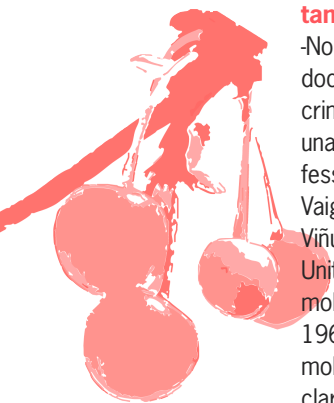
La doctora Margarita Salas exerceix la seva activitat docent i investigadora com a profesora de Genètica Molecular en el Centro de Biología Molecular Severo Ochoa, depenent del CSIC i de la Universidad Autónoma de Madrid. Des de 1995 presideix l'Instituto de España. És membre de l'Academia de Ciencias i, recentment, va llegir el seu discurs d'ingrés a la Real Academia de la Lengua Española. Al llarg de la seva vida professional ha rebut un gran nombre de distincions i reconeixements com el Premio Nacional Santiago Ramón y Cajal, o el Carlos J. Finley d'UNESCO. És també Doctora Honoris Causa per diverses universitats.

-Si bé el seu currículum és impressionant i ara sembla que tots els seus mèrits li estan sent reconeguts, aquest fet no els succeeix a altres dones, també valuoses. Pot explicar-nos la seva fórmula?

-No, no tinc cap fórmula. Jo vaig elaborar la meua tesi doctoral a Espanya, l'any 1961, sent, per cert, força discriminada pel meu director de tesi que considerava que una dona investigadora no tiraria endavant una vida professional, i que, per tant, se la podia deixar arraconada. Vaig tenir la sort de casar-me amb un científic, Eladio Viñuela, un home molt intel·ligent. Junts vam anar a Estats Units a treballar amb Severo Ochoa, qui em va fer sentir molt valorada. Després vam tornar a Espanya, l'any 1967, amb un objectiu comú: desenvolupar la biologia molecular pràcticament inexistent al nostre país. Però, és clar, jo sempre era la dona d'Eladio Viñuela, i encara que dins del laboratori no teníem cap problema, de cara a l'exterior jo no deixava d'ocupar aquell lloc familiar.

-Suposo que fer el paper de dona de científic no deuria ser el lloc al que aspirava, oi?

-Aquesta situació no ens agradava pas ni a ell ni a mi, i a l'any 1970 Eladio va decidir iniciar un altre nou tema de treball per deixar-me a mi sola. Després va arribar el moment de donar el salt i aparèixer a la llum pública. Et dones compte de què has de valorar ofertes d'un altre tipus, que ja no són investigació, per això l'any 1988 vaig acceptar la presidència de la *Sociedad Española de Bioquímica*. Fins llavors, jo era poc inclinada a accedir a llocs que no tinguessin relació directa amb el laboratori, perquè no volia perdre el temps en altres activitats. Després, en el 1992-1993 em vaig encarregar de la direcció d'aquest *Centro de Biología Molecular Severo Ochoa*, i ja van començar a venir els nomenaments, les responsabilitats i alhora els reconeixements per part de les organitzacions i institucions.

Potser llavors sí que el fet de ser dona la va afavorir

-Jo sempre dic que no crec que m'hagin atorgat cap premi pel fet de ser dona. A més, no m'hagués agradat gens, però sí que haig de reconèixer que comporta una major repercussió mediàtica. Quan vaig entrar a l'*Academia de Ciencias* – de la que jo n'era la primera dona- la transcendència va ser enorme, igual que quan em van nomenar Presidenta de l'*Instituto de España* o en la *Real Academia de la Lengua*, on no sóc la primera dona, però sí la primera científica.

-Així que se la pot considerar una veritable pionera. També ho serà a l'hora de rebre el Premi Nobel: la primera dona espanyola?

-El fet de ser pionera crec que ha de ser una circumstància del destí. Només es tracta d'obrir i d'iniciar camins, però això de rebre el Premi Nobel ja és qüestió diferent. Només 10 dones han obtingut el Premi Nobel en Medicina i Ciència al llarg de la història, entre més de 300 homes... És pràcticament impossible que me'l donin. Seria un miracle!

-Existeix una mirada de dona en la ciència diferent de la de l'home?

-No, jo crec que no. L'experiència al llarg de la meua vida professional, basada principalment en el contacte amb una gran quantitat de doctorands, em permet afirmar que no he vist diferències en relació amb el gènere. Les diferències vénen donades per la qualitat de les persones i la seva capacitat. No he trobat particularitats en cap altre sentit.

-Ajudi'ns a recordar el nom d'altres investigadores. Per què són tan desconegudes pel públic?

-En aquests moments hi ha moltes i molt bones investi-

gadores. Són dones de 40 o 50 anys molt valuoses, però que per manca d'edat, experiència i currículum encara no han quallat en la seva carrera professional. Necessiten més temps per a què culmini el seu treball i comencin a reconèixer-li-ho.

Cal recordar que a Espanya la investigació és jove. És clar que han hagut altres investigadores de categoria anteriors a mi, però, malauradament, han desaparegut. Jo gairebé pertanyo a la primera línia d'investigadores amb cert nom per currículum i edat.

-Llavors, després de tants anys, ja ha arribat a una posició privilegiada. Ara ja pot exercir el poder?

-No, no crec que tingui poder. És lleig que jo ho digui, però el que sí considero que tinc és un cert prestigi a nivell científic entre els meus companys i, a nivell general, en la societat. Aquest prestigi em permet opinar sobre diferents assumptes i també que se m'escolti. Una altra cosa és que després se'm faci cas. Però sí que puc exercir certa influència. Per exemple, en el tema de les cèl·lules mare he tingut l'oportunitat de parlar molt. Les meves opinions han aparegut a la premsa contínuament. Fins i tot, he mantingut converses amb la ministra Ana Pastor. Em sembla que d'alguna manera he contribuït a què se'ns permeti continuar investigant amb elles, que era el més important.

-En els nivells genètics moleculars, tots els éssers humans som iguals?

-Si en cada ésser humà existeixen 3.200 milions de nucleòtids, la diferència entre les distintes ètnies és del 0,2%, res més. I parlant de gènere, com tothom sap ens diferencia només el fet de què la dona té 2 cromosomes XX i l'home XY. Res més.

-I el fet que les dones visquem més anys, té alguna explicació d'ordre biològic o són casualitats de la vida?

-Crec que no se sap encara des del punt de vista genètic el motiu. Evidentment hi ha gens que influeixen en la longevitat, però potser també ha contribuït el fet de què la vida que la dona ha portat fins ara era una vida més sana, amb menys estrès, i s'ha perjudicat menys, per exemple amb el tabac. Ja veurem a partir d'ara què passarà amb els canvis en els nostres hàbits de vida.

-En el mes de juny d'enguany, vostè va ingressar a la Real Academia de la Lengua Española a la butaca de la lletra i minúscula. Quina és la tasca que està realitzant dins de l'Academia?

-La ciència es fa en anglès, es descobreixen i es creen termes sempre en aquesta llengua. És necessari traduir tota aquesta terminologia a l'espanyol. Això per una banda, i per l'altra, s'ha de buscar definicions per poder introduir-la dins del diccionari. ■

María José Ruiz Fité

"Només 10 dones han obtingut el Premi Nobel en Medicina i Ciència al llarg de la història, entre més de 300 homes... És pràcticament impossible que me'l donin. Seria un miracle!"

EL 'MOBBING' I LA VIOLÈNCIA PSÍQUICA EN L'ÀMBIT FAMILIAR

La Universitat Catalana d'Estiu (UCE) va presentar un curs sobre les noves violències a les societats postindustrials, impulsat pels Ajuntaments de Sant Boi, Cornellà i Viladecans

El **mobbing** s'ha de catalogar com un risc laboral a les organitzacions de treball i emmarcar-lo dins l'article 15 de la Ley de Prevención de Riesgos laborales

La violència psíquica es dona en qualsevol àmbit social i cultural

“El més difícil en la violència psíquica és demostrar els danys, i a diferència d'altres delictes, no queda mai clar qui és la víctima i qui l'agressor”. Aquesta afirmació va ser el punt de partida per parlar de la violència psíquica tant en l'àmbit familiar com en el laboral en la UCE, on hi van participar, del 19 al 22 d'agost, mig centenar de dones representatives del teixit associatiu dels municipis de Sant Boi de Llobregat, Cornellà i Viladecans.

Les professionals encarregades d'impartir el curs de *Les noves violències a les societats postindustrials* van ser: Judith Ibáñez, exregidora de la Dona de l'Ajuntament de Cornellà que parlà de *La violència psíquica en les dones maltractades*, la psicòloga Dolors Petitbó, de l'Hospital de St. Joan de Déu, que va abordar la manera de detectar i intervenir en *La violència psíquica en els menors*, la professora Ujala Joshi, titular de Dret Penal de la Universitat de Barcelona, que explicà la definició i contextualització del *mobbing*, i Adelina Cobos, Secretària d'Ocupació i Formació de CC.OO al Baix Llobregat, que explicà *Els aspectes legals de l'assetjament moral a la feina o mobbing*.

Les ponents van coincidir en què en els maltractaments psicològics, a diferència d'altres delictes, no queda clar qui és la víctima i qui l'agressor, justament

perquè l'agressor té com objectiu confondre's en l'entorn i enredar a la víctima per perpetuar el seu tracte fins al punt que la víctima té la convicció d'haver fet alguna cosa que ha originat els maltractaments. Dolors Petitbó remarcà que “l'agressor és una persona públicament amable, correcta i propera a la víctima, sobretot quan es tracta d'abusos a nens i nenes”. La violència psíquica es dona en qualsevol àmbit social i cultural. L'administració local, va dir Judith Ibáñez, no deixa de posar infraestructures i recursos per ajudar a detectar i pal·liar el problema, “moltes vegades per sobre de les pròpies competències municipals”, establint protocols d'atenció a les víctimes, com el del municipi de Sant Boi, model per a altres administracions locals.

El *mobbing* o assetjament moral a la feina, consistent en una persecució sistemàtica per part del cap o companys/es de treball fins anul·lar l'autoestima, tant a nivell professional com personal, afecta a un 10% dels i les treballadores. S'estima que el *mobbing* és causa de suïcidi en una de cada cinc víctimes. La professora Ujala Joshi va insistir en què “els juristes necessiten provar que hi ha danys en els maltractaments psicològics i que comencen a haver-hi sentències dels jutjats socials condemnant per *mobbing*, però, a més, podria constituir delicte per la via penal, ja que és un tracte degradant”.

Dones i homes assistents al curs de violència psíquica a la UCE

Dolors Petitbó, Hospital de St. Joan de Déu i Judith Ibàñez, Ajuntament de Cornellà

Intervenció d'Amor del Álamo en el debat

Adelina Cobos recalca que “l'organització del treball és un dels factors que facilita l'assetjament moral en l'empresa”. La recomanació sindical és denunciar sempre, si és necessari, fins i tot, als Tribunals de Justícia. A l'administració pública és on més assetjament moral s'ha detectat en els darrers anys; es desconeixen les causes, però tot indica que pugui ser per les característiques de l'organització i, com en la violència psíquica en l'àmbit familiar, no és que n'hi hagi més, sinó que és on més es denuncia.

50 dones al curs de la UCE

Irrompre 50 dones en el campus universitari de Prada arrossegant cadascuna una maleta i preguntant: On són les habitacions?, ha estat una impressió difícil de digerir, fins i tot per als més joves dels Països Catalans allí presents.

El tanteig d'uns cap a les altres i de les dones del Baix Llobregat cap al Liceu Renouvier de Prada ha estat digne d'un bon film neorealista amb un final de Continuarà. El balanç és positiu i les sensacions controvertides. Però igual que elles no ho oblidaran, els habituals i tradicionals assistents a la UCE tampoc, perquè elles, la majoria sense títols acadèmics, han aportat el més valuós que tenien: el saber d'altres perspectives allí

absents. L'estada de les dones representants del món associatiu de Sant Boi, Cornellà i Viladecans a la XXXV Universitat Catalana d'Estiu ha estat qualificada per Amor del Alamo, regidora de l'Ajuntament de Sant Boi, “de molt positiva i amb moltes probabilitats de continuïtat pel proper any”.

Pels assistents a Prada, l'experiència ha estat forta, perquè no ha deixat de ser la de 50 dones irrompent en aules i espais consagrats als veterans polítics i als joves. Per a elles, allunyades del concepte nacionalista i d'una visió pròpia de país, l'estada a Prada els ha suposat un pas més en la seva formació, confrontar la seva pròpia visió amb la que proposa l'equip rector de la UCE, i comprovar que les anàlisis no androcèntriques de la història i la perspectiva de gènere encara són un terreny verge per molts estudiosos, simplement perquè no ha estat l'objecte del seu interès. Aquestes dones han trencat la rutina dels veterans, han arrencat les felicitacions del rector i han despertat la curiositat de la joventut. La UCE ha estat una bona experiència de formació continua. Ara, en el Consell Municipal de la Dona de Sant Boi, hi ha una nova fita: què i com pel proper estiu a Prada?, pregunta que també es fan a Cornellà i a Viladecans. ■

Carolina Barber

A l'administració pública és on més assetjament moral s'està detectant

El mobbing o assetjament moral a la feina afecta a un 10% de les treballadores/ors

EL BAIX LLOBREGAT DEBATRÀ SOBRE ASSISTÈNCIA A LES DONES MALTRACTADES

La Federació de Dones per la Igualtat del Baix Llobregat convoca a les 18 associacions de dones federades a una jornada de treball pel proper 29 de novembre, amb l'objectiu d'avaluar el balanç d'activitats i la tasca feta en els darrers 10 anys, així com quin camí volen seguir a partir d'ara en el tractament de la violència de gènere.

La Federació, amb el suport de la Diputació i de diversos ajuntaments, ha estat pionera en impulsar la necessitat de donar una resposta als maltractaments de gènere i

assistència a les dones víctimes de la violència. La seva presidenta, Amor del Alamo considera: “Ara cal fer una reflexió sobre on estem i saber cap on volem anar, què fem amb les cases d'acollida?, quina dotació i quins serveis han de tenir?, hem d'assumir nosaltres l'atenció psíquica dels agressors?” Fer aquesta reflexió i avançar propostes és un dels acords del I Congrés de Dones del Baix Llobregat celebrat l'any passat, al qual van participar-hi més de 700 persones. ■

LES NOVES CULTURES DEL TREBALL

Projectes i programes impulsen a partir de la tecnologia la conciliació de feina i família

En el marc de la iniciativa comunitària Equal que pretén contribuir a la inserció laboral de persones amb especials dificultats, la Fundació Maria Aurèlia Capmany ha endegat el projecte *TEMPORA: tots els temps en un temps*, amb l'objectiu d'incidir en la conciliació de la vida laboral i familiar.

Barcelona Activa, l'Agència de desenvolupament local de l'Ajuntament de Barcelona, participa en aquest programa a tra-

tat, una societat cada vegada més connectada a la xarxa.

En aquest escenari es generen noves oportunitats per a la conciliació de la vida laboral i familiar, exigència cada vegada més emergent en societats que, com la nostra, es caracteritzen per nivells creixents d'incorporació de les dones al mercat de treball i per la constant transformació de les tradicionals estructures familiars i dels models de convivència.

vés del disseny i la producció d'unes càpsules multimèdia que expliquen la *Readaptació de perfils professionals en el nou entorn tecnoeconòmic i la conciliació de la vida laboral i familiar*.

En el nou entorn tecnoeconòmic de la Societat del Coneixement assistim a una profunda transformació de les formes de treballar: les Tecnologies de la Informació i la Comunicació (TIC) generen altres espais de relació entre les empreses i les persones, en els quals les variables espai-temps adquireixen una dimensió singular. Fruit d'això, als treballadors i treballadores se'ls hi demana noves competències i habilitats. Les ocupacions també es transformen, de fet n'apareixen de noves, per satisfer les necessitats de la nostra socie-

ALTRES MANERES DE TREBALLAR

A més de les eines emprades per aconseguir aquesta conciliació (reducció o concentració de la jornada laboral, flexibilitat horària, permisos, etc.) es comença a recórrer a altres mètodes. Per exemple, a més de la flexibilitat horària, pren força la flexibilitat de presència: s'apropa el treball a casa i es proposa el teletreball com un instrument per afavorir la conciliació.

Teletreballar ja no significa portar-se la feina a casa, sinó treballar des de casa: la tecnologia, en molts casos, ja ho permet i cada vegada ho permetrà més. En aquest context canviant, noves variables adquireixen també una gran importància. Per exemple, el treball per objectius que dona molta capacitat d'autonomia als treballadors i treballadores i la formació continuada que en molts casos ja no es fa de forma presencial sinó virtual.

Es conforma, per tant, un escenari complex, en el qual s'interrelacionen diversos factors: transformació de les maneres de treballar i de les ocupacions, noves ocupacions, readaptació de perfils professionals, formació virtual, redefinició del model familiar tradicional...

A Barcelona Activa treballen aquests nous conceptes des d'un nou equipament que s'ha inaugurat anomenat **Porta 22, espai de noves ocupacions**. Des d'aquest centre d'informació i coneixement interactiu sobre les noves oportunitats d'ocupació i les noves cultures del treball es pretén portar a terme una tasca important per la conciliació de la vida laboral i familiar. ■

Lorenzo Di Pietro

Responsable de continguts de Porta 22

ELS WEBS LOCALS: UNA PORTA OBERTA A LA IGUALTAT

L'Ajuntament de Terrassa participa en el projecte europeu INTERREG ROL liderat per la Comunitat Autònoma de les Illes Balears. Aquest projecte, aprovat per la Comissió Europea el gener de 2002 i de durada fins el juny de 2004, té per objectiu garantir l'accessibilitat de la ciutadania a als webs locals i regionals.

La missió del Servei de Promoció de la Dona de l'Ajuntament de Terrassa és la

d'incorporar la visió de gènere en les diferents fases del projecte, amb l'objectiu de què no es produeixin discriminacions de gènere en l'ús del llenguatge, de les imatges i de les fotografies que continguin els webs locals i regionals i que es garanteixi l'accessibilitat de totes les dones a les noves tecnologies.

Amb aquest sentit, l'Ajuntament de Terrassa assumeix la tasca de treballar

perquè s'acompleixi la igualtat entre dones i homes al seu web local, i de transferir la metodologia i els materials que s'elaboren en el procés als altres participants en el projecte. L'aplicació final és elaborar un manual pràctic que faciliti l'aplicació de metodologies que garanteixin la paritat a l'hora de redactar textos i dissenyar pàgines web en les administracions públiques. ■

El poder local, en versió femenina

A partir de les eleccions del 25 de maig, el 10% dels municipis tindran una dona al capdavant i comptaran amb el 22,8% de regidores.

Lentament, en clara minoria força reduïda, les dones accedeixen al poder municipal en un àmbit tradicionalment ocupat per homes. Accedeixen i avancen. En l'anterior legislatura -la que es va iniciar en 1999 i va finalitzar al maig d'aquest any-, 66 dels 946 ajuntaments catalans van tenir alcaldessa, una xifra que va suposar el 7% del total. En els governs locals sorgits de les eleccions del passat 25 de maig són 95 les dones que tenen el poder municipal: el 10%. En el conjunt de càrrecs electes, en el període 1999/2003, el 18,5% eren dones. Mentre que en la recent estrenada legislatura són el 22,8%.

Aquestes xifres i percentatges estan en consonància amb el que succeeix a Espanya, on les dones no arriben a ocupar el 30% dels escons en el Congrés. I, encara que són el 45,7% del cos funcional, només tenen el 16,38% dels alts càrrecs de l'Administració, segons dades de l'Institut Català de la Dona. Una realitat que no pot sorprendre a ningú si tenim en compte que la xifra de dones a l'atur dobla a la masculina i que les dones són, segons dades de tots els estudis i enquestes, pràcticament les úniques protagonistes en l'atenció familiar i de la llar.

Aquest paper en el reduït d'allò privat sembla traslladar-se al món polític, ja que una part molt important de les que tenen responsabilitats municipals assumeixen àrees tradicionalment vinculades al sexe femení. En l'època 1999/2003, el percentatge de dones responsables de les àrees de benestar i serveis socials era del 49%, segons dades del fitxer general de l'any 2000 que edita la Federació de Municipis de Catalunya publicats en el número 62 de la revista *Món Comarcal*. Seguien, per ordre de major a menor presència, les àrees de cooperació i solidaritat, educació, salut, consum i joventut. Això sense comptar amb els àmbits de dona i igualtat realitzats, lògicament, per dones en el 90,6% dels casos. En contrapartida, únicament representaven el 6,3% al capdavant de l'urbanisme i el 10,8% en hisenda i finances.

A la recerca d'espai propi

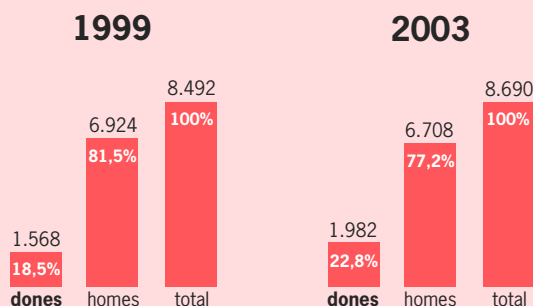
És cert que en els partits polítics es va iniciar ara fa uns anys un procés deliberat d'incorporació de dones a les llistes electorals. Però amb això no n'hi ha prou i, en ocasions, són les pròpies dones les que cerquen el seu

espai de participació amb la formació de candidatures en les que no hi figura cap home. Un exemple: Pilar Ten, mestressa de casa, de 41 anys, va ser al mes de maig l'aspirant del PSC a l'alcaldia de Rasquera, un petit municipi de 800 habitants de la comarca de la Ribera d'Ebre de Tarragona, on el club de futbol, l'associació de defensa forestal i la banda de música estan dirigides per dones. "La nostra no és una candidatura sexista ni feminista. Som un grup de persones vàlides, capacitades i

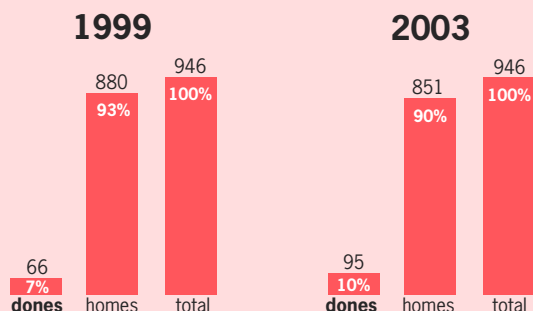
Augmenta el 3% i el 4%, respectivament, la presència d'alcaldesses i regidores als ajuntaments catalans

DADES SOBRE LA PARTICIPACIÓ EN ELS AJUNTAMENTS CATALANS

Homes i dones electes als ajuntaments de Catalunya

Alcaldes i alcaldesses als ajuntaments de Catalunya

1

2

3

4

5

6

1. Anna Pagans, alcaldessa de Girona, 2. Montse Tura, alcaldessa de Mollet, 3. Rosa del Carme Camps, alcaldessa d'Alcoletge, 4. Isabel García, alcaldessa de Santa Perpètua de Mogoda, 5. Maria Eulàlia Solsona alcaldessa de Verdú, 6. Imma Juan, alcaldessa de Deltebre

amb ànim de realitzar una gran tasca", va declarar Ten a la corresponsal d'*El Periódico*, Sílvia Berbis, a pocs dies de la cita amb les urnes.

També és cert que encapçalen llistes mixtes. A Polinyà, població del Vallès Occidental, PSC, ICV, ERC i CiU van presentar el 25-M llistes presidides per dones: Josefa Pedraza, María del Carmen Gámez, Isabel Herrera i Maria Assumpta Marques, respectivament. Només el PP va trencar la tònica d'allò que algunes persones ho denominen discriminació positiva tot col·locant un home, Miguel Ángel Seisdedos, en el primer lloc. La socialista Pedraza, alcaldessa de Polinyà en l'etapa anterior, va resultar reelegida. I, com ella, altres 35 de les 66 del període precedent. Tanmateix, nou d'aquells 66 municipis van canviar de mans, però segueixen governats per dones.

Les 29 noves alcaldesses d'aquesta legislatura, s'han fet càrrec de poblacions grans i petites o mitjanes, com Ripoll, un municipi de 10.000 habitants amb un pressupost de 8,7 milions d'euros. Teresa Jordà i Roura ha obtingut pel seu grup, Esquerra Republicana, 5 regidors d'un total de 17 i governa la capital de la comarca del Ripollès amb pacte amb PSC i ICV.

Les veteranes

A Mollet del Vallès, municipi del Vallès Oriental que supera els 44.000 habitants, la socialista Montserrat Tura porta les regnes de l'ajuntament des de 1987. Tura afirma que "s'ha avançat en la confecció de les llistes electorals, però en el seu encapçalament, ja que no hi ha forma directa ni indirecta que suposi aplicar la paritat". I quan parla d'encapçalar una candidatura va més enllà de col·locar un nom i uns cognoms, ja que estar a primera línia significa per a ella "liderar un projecte ideològic, de ciutat o de país". Tura, metgessa de professió i mare de dues noies, lamenta que la poca presència de dones es doni en tots els àmbits d'activitat. "També requereix un esforç important arribar a ser científica o una enginyera

de prestigi", reflexiona. I afegeix que, en part, succeeix així "perquè l'edat de màxima competitivitat professional coincideix amb l'edat de màxima fertilitat" i perquè encara existeixen els estereotips que porten cap a una conducta que ella denomina de "submissió a consciència" i que empeny a desistir de la projecció exterior en favor de la vida familiar "quan, en realitat, és magnífic somniar dins i fora de casa i gaudir quan es compleixen els somnis". Tura es mostra satisfeta de la seva opció política i personal. "Millorar la ciutat redundarà en benefici de les generacions futures, entre les que es troben les meves filles", assegura. El municipi de Mollet ha estat governat sempre per dones des de la recuperació dels ajuntaments democràtics, en 1979. Anna Bosch, del PSUC, va ser la primera alcaldessa durant quatre anys. Va seguir-la Carme Coll, també del PSUC, durant una altra legislatura. Després va arribar Tura, que ja va per la cinquena legislatura.

L'alcaldeessa més veterana de Catalunya és Maria Eulàlia Solsona que, en 1979, amb 23 anys, va accedir al poder a Verdú, municipi de 1.000 veïns de la comarca lleidatana d'Urgell, i allà segueix sense interrupció després de ser reelegida el 25-M. Solsona, militant d'UCD des de 1981, prefereix que li diguin alcalde "perquè en els pobles petits l'alcaldeessa és la dona del primer edil". I coincideix amb Tura en la necessitat de somniar. "L'explicació a la meua continuïtat està en treballar molt i tenir paciència, voluntat, objectius i somnis. Si no se somnia, no és possible continuar", afirma. La responsable de Verdú està convençuda de què ha superat els recels amb els que va haver de batallar al llarg dels primers anys, però que encara són diferents els judicis de valor que solen fer-se quan el càrrec el té un home o una dona. "Si jo tinc una reacció contundent, si prenc una decisió que no és absolutament compartida, diran que he actuat per imposició. Si ho fa un home, diran que té caràcter i les idees clares", explica. Solsona, que està casada amb el secretari de l'a-

juntament, assegura que segueix en la bretxa: "Encara sóc idealista i crec que tinc un projecte i possibilitats de realitzar-ho".

Treball dur

Des de la minoria que suposa ser dona en un càrrec públic, Isabel García (ICV), alcaldessa de Santa Perpètua de Mogoda, municipi del Vallès Occidental que supera els 18.000 habitants, estima: "Les distàncies entre homes i dones s'escurcen, perquè nosaltres hem donat un salt qualitatiu, encara que ens trobem amb àmbits masculins majoritaris". García, mestra de professió, va ser primera tinent d'alcalde en la legislatura que es va obrir l'any 1995 i també en la de 1999. En juny de 2002, va acceptar la màxima responsabilitat, revalidant a les urnes fa quatre mesos, després de què l'alcalde Pere Bufí, també d'ICV, deixés el càrrec.

L'alcaldesa de Santa Perpètua, que concentra les seves majors energies en millorar els serveis públics i les infraestructures d'una població en constant creixement, està convençuda de què en política existeixen "diferents sensibilitats entre homes i dones, sobretot en allò referent a l'atenció a les persones, perquè aquest ha sigut un rol femení històric en l'àmbit privat". Però evita generalitzar "per no caure en l'error de pensar que una manera de fer és millor que l'altra". I és conscient de què el paper que desenvolupa és infreqüent quan assisteix a reunions en les que ella és "l'única dona entre moltíssims homes".

En termes similars s'expressa Rosa del Carme Camps Cortasa (ERC), des de 1999 alcaldessa d'Alcoletge, a la comarca del Segrià de Lleida, on habiten 1.800 persones. "Mai he tingut dificultats per ser dona i la relació amb els meus veïns i companys mai s'ha esmicolat per això, però comprovo que nosaltres tendim a interessar-nos més pels problemes de la gent", indica. I precisa que la dedicació al càrrec no li ha robat més temps de la seva vida personal "que el que pugui robar-li a qualsevol altra persona un treball de jornades llarguíssimes, amb independència de a què es dediqui".

Encara així, "és evident que la dedicació política repercuteix en la vida privada", en opinió d'Imma Juan (CiU), alcaldessa de Deltebre, a la comarca del Baix Ebre de Tarragona, on hi viuen 10.000 veïns. "I en el cas de les dones és més complicat, perquè sentim que tenim responsabilitats més àmplies i aquella diversitat exigeix més organització i esforç", afegeix. Juan va arribar a l'ajuntament de Deltebre com a edil l'any 1991, procedent del món de les associacions juvenils i culturals, i en la legislatura anterior a l'actual va estar al capdavant de l'alcaldia dos anys, en participació amb Jordi Casanova, alcalde del PSC. L'alcaldesa Juan, entusiasmada "pel món de la gestió", afronta, a més a més de la sempre omnipresent necessitat de millorar les infraestructures, la promoció del turisme i la industrialització "amb empreses vinculades al món de l'arròs, la pesca, l'agricultura i els serveis". ■

Mª A. López

Poblacions amb grans pressupostos

Tres dones, caps de llista del PSC, governen Girona, Sant Boi de Llobregat i Badalona des de l'anterior legislatura: Anna Pagans, Montserrat Gibert i Maite Arqué. Administren elevats pressupostos, com correspon a tres ciutats amb desenes de milers d'habitants: 70.000 a Girona, 81.000 a Sant Boi i 210.000 a Badalona.

Per a Pagans, que va arribar a l'alcaldia de la mà del socialista Joaquim Nadal en l'any 2002 en una operació de relleu prèvia a les eleccions del 25-M, aquests comicis han suposat la seva confirmació en el lloc per voluntat popular expressada a les urnes. Competien amb ella Zoila Riera, cap de llista de CiU, i Concepción Veray, número u de la llista del PP. Pagans, professora d'institut, es va vincular a l'Ajuntament de Girona l'any 1991, quan es va fer càrrec de la regidoria d'Educació. El pressupost de la ciutat és 65,4 milions d'euros.

Montserrat Gibert és alcaldessa de Sant Boi des de 1997 i al 1999 va obtenir la majoria. En les darreres eleccions ha obtingut 12 dels 27 regidors i regido-

res. Gestiona un pressupost de 89,4 milions d'euros. Arqué, regidora de l'Ajuntament de Badalona des de 1979 amb responsabilitats a Serveis Socials i Relacions Ciutadanes, entre d'altres, va encapçalar la llista del PSC l'any 1999 i va desallotjar al seu company de partit, l'alcalde Joan Blanch, amb qui va tenir un pols dur prèviament. Actualment gestiona un pressupost de 186 milions d'euros. Militant històrica del PSC procedent de Convergència Socialista de Catalunya, l'alcaldesa de Badalona presumeix sempre de què els coneixements de psicologia, els quals li permeten connectar fàcilment amb la gent del carrer, els va adquirir quan era joveneta i treballava en la xarcuteria familiar.

FOTO JULIA LÓPEZ

Ana Mendoza,

coordinadora de la Ruta Pacífica de Mujeres de Colòmbia i organitzadora de la mobilització a la regió de Putumayo, el 25 de novembre d'enguany

“Les dones colombianes volem una solució negociada del conflicte”

Colòmbia és una país, assetjat des de fa 35 anys per la guerra, i això deixa petjada en la població, no només pesen els morts en combat sinó també els detinguts i els desapareguts, a més dels trasllats forçosos de lloc de residència per imposició dels poderosos.

Diferents organitzacions de dones s'han plantejat des de 1995 una superació dialogada dels conflictes, així com un rebuig a la militarització. L'organització que les aglutina pren el nom de *Ruta Pacífica de Mujeres*. Ana Mendoza, mestra i coordinadora de la regió de Santander, ha visitat

lars, dones que viuen la guerra, camperoles, sindicalistes, indígenes, i que l'han patit o la pateixen, això fa que se sentin molt compromeses i que creguin que poden aportar solucions al conflicte colombià”.

Aquesta no és la primera mobilització de la *Ruta Pacífica de Mujeres*, ja que tenen l'experiència de Bogotà, el novembre del 2002, que va aplegar 20.000 dones.

La importància de Putumayo

Aquesta és una regió que fa frontera amb l'Amazònia, una zona al sud del país molt castigada i amb comunicacions molt dolentes on hi ha els conreus més grans de cocaïna i rosella. “Sempre ha estat abandonada per l'administració, sense serveis, sense transports... L'Estat no hi posava res, tot i que, a més dels conreus il·lícits, és una regió que té petroli i or”, explica Mendoza, potser perquè “a la població hi ha grups d'indígenes i de negres”. És en aquesta regió estratègica, lluny del centre del país, on s'han experimentat les fumigacions pel pla Colombià.

Una de les consignes de la *Ruta* és fer evident l'efecte de les fumigacions en els cultius il·lícits “que afecten negativament les persones, els animals i l'entorn”, diu la coordinadora. Les fumigacions al deixar la terra erma provoquen el trasllat de les famílies, el que fan en realitat és “matar selva” per continuar sembrant cocaïna, i el que volen els narcotraficants és “buscar estratègies per experimentar varietats de coca que siguin resistents a les fumigacions, és un procés de mai no acabar”. L'Estat

fumiga, però no ofereix alternatives.

“Creiem que és fonamental estar al costat de les dones del Putumayo, que han estat exposades a denigracions terribles, com que els revisin la vagina, per saber si hi porten droga. No tenen llibertat de moviments d'un poble a l'altre, perquè en un lloc hi ha els paramilitars i en un altra banda la guerrilla o l'exèrcit. Volem ser allà per fer visible el patiment d'aquestes dones, que se senten acompanyades per altres dones de Colòmbia i del món”, afirma convençuda Mendoza.

Una aliança de dones per construir la pau

A la *Ruta* conflueixen diverses organitzacions de dones com, per exemple, la *Red Nacional de Mujeres*, que s'ocupa bàsicament de l'aspecte legislatiu, els Drets Internacionals Humans que fan referència a les qüestions d'igualtat. La *Organización Femenina Popular*, que fa 30 anys que treballa en la millora de la vida de les dones, té menjadors populars, programes d'habitatge i de formació. *Mujeres por la Paz* que apareix com Mendoza indica: “Perquè les dones colombianes volem una solució negociada del conflicte, volem que hi hagi diàleg i que nosaltres hi puguem participar, i aquesta idea neix amb el desig de construir una agenda bàsica de punts a complir”.

Aquesta aliança de cinc organitzacions de dones colombianes, vol ser present en la negociació dels conflictes per instaurar la cultura per la pau. ■

Montserrat Puig

Catalunya per explicar aquest projecte, convidada per la Universitat per la Pau de Sant Cugat, i per la Mesa Catalana pels Drets Humans i la Pau a Colòmbia. L'acció més important és la mobilització multitudinària de dones a la regió de Putumayo, el 25 de novembre d'enguany.

La *Ruta Pacífica de Mujeres* consta de 15 o 20 organitzacions regionals, que actuen coordinades i prenen decisions col·legiades. Les organitzacions aporten recursos propis però compten amb el Programa Suís per la Pau a Colòmbia, SUIZPPCOL. “La construcció de la *Ruta* s'ha fet des de la base, des de grups popu-

Conmemoració i homenatge

Flora Tristan, el pensament i l'acció

"Vull ser filòsofa", escriu Flora als 17 anys en una carta a qui poc després seria el seu marit, André Chazal. Llavors era, potser, una frase sense importància, tal vegada l'expressió inconscient d'un desig amb poques probabilitats de fer-se realitat. Però el cas és que Flora Célestine Thérèse

Tristan (París 1803-Bordeus 1844) es va convertir en la primera pensadora i activista d'un moviment de resposta a les terribles injustícies que va provocar la Revolució Industrial: el socialisme.

Flora va saber als 15 anys que el matrimoni entre els seus pares no s'havia registrat, la qual cosa la deixava en situació de filla il·legítima, un fet que la marcà durant tota la vida. Parlava de si mateixa com d'una pària, és a dir, un ésser humà exclòs dels avantatges, les oportunitats i els drets que d'altres gaudien. Utilitza aquest adjectiu en el llibre que escriu a la tornada del seu viatge al Perú: *Peregrinacions d'una pària* (1938). Havia estat un intent per aconseguir el reconeixement del seu poderós oncle patern a la seva herència, però no va tenir èxit. No obstant això, el viatge i l'estada a Arequipa van ser una autèntica experiència de coneixement per a Flora, de la qual va prendre abundants notes i que la va posar en el camí de l'anàlisi social. Abans havia publicat *Necessitat de fer una bona acollida a les dones estrangeres* (1835), on ja expressava algunes idees clau de la seva obra més important: *Unió Obrera* (1844).

Mentre, les relacions amb el que va ser el seu marit durant 4 anys s'havien convertit en un veritable catàleg de maltractaments, fins el punt de rebre un tret per l'esquena. Flora s'adonà ben aviat que les dones es trobaven indefenses davant tot tipus d'opressions i no solament com a treballadores, com a proletàries, sinó també pel simple fet de ser dones. Així diu: "L'home més oprimat pot oprimir un altre ésser, que és la seva esposa. La dona és el proletari del mateix proletari". El seu feminisme, hereu de les revolucionàries franceses, va més enllà de la crítica al capitalisme i apunta a un objectiu encara més profund: el patriarcat. En la seva filosofia, Flora uneix dues lluites històriques: el socialisme i el feminisme, i això no es va poder acceptar fins ben entrat el segle XX. Aquest any celebrem el bicentenari del seu naixement, una bona ocasió per conèixer les seves idees i apropar-nos a un testimoni excepcional de la primera meitat del segle XIX.

Conxa Llinàs,
professora de Filosofia

María Teresa León, la passió i el vigor

Enguany celebrem el centenari del naixement de María Teresa León, escriptora de la Generació del 27 i una de les figures literàries femenines més representatives de la cultura espanyola de l'exili. Aquesta dona valenta, intel·ligent, forta i compromesa va néixer a Logronyo l'any 1903 i va conrear la novel·la, el conte, el teatre i l'assaig. *Memoria de la melancolía* és la seva obra més personal, una autobiografia que aprofundeix en la visió terrible de la guerra civil i aporta el testimoni comovedor de l'experiència de l'exili, al costat del poeta Rafael Alberti, de qui León va ser companya sentimental fins que va morir el 13 de desembre de 1988.

Marguerite Yourcenar, la personalitat i la saviesa

La traductora, escriptora, assagista i crítica Marguerite Cleenewerk de Crayencom –més coneguda amb el nom de Marguerite Yourcenar– va néixer a Brussel·les en el mes de juny de fa 100 anys. Va començar a escriure de molt jove, al marge de grups i modes literàries i va bastir una extensa i reconeguda obra. La seva acusada personalitat la va dur a recórrer i a viure en països d'Europa i d'Orient Mitjà, per acabar vivint a Estats Units fins l'any 1987 en què va morir. Va ser autora de *Memòries d'Adriano*, una

impressionant novel·la que deixa traslluir els seus coneixements sobre el món clàssic i que li va donar fama internacional, i d'*Opus Nigrum*, per la que el 1968 va rebre, per unanimitat, el prestigiós premi *Fémina*. El 1980 l'Acadèmia Francesa de Literatura va tenir el privilegi de què l'escriptora acceptés ser-ne membre, convertint-se així en la primera dona que entrava en tan vetusta institució.

Música

Edith Piaf

El proper 11 d'octubre commemorarem el 40è aniversari de la mort de la cantant francesa **Edith Piaf**. La veu de *La vie en rose* va ser descoberta l'any 1935 pel propietari d'un cabaret que la va batejar amb el nom de Môme Piaf. Va actuar en diverses pel·lícules i va fer gires per Europa i Estats Units sense deixar de relacionar-se amb grans personalitats com Charles Aznavour o Yves Montand. Més de 40.000 persones van caminar en silenci per París fins arribar a la seva tomba del cementiri Père Lachaise.

VIII Festival de músiques del món

Del 3 al 26 d'octubre es podrà escoltar música d'arreu del món gràcies a la proposta de CaixaFòrum, a Barcelona. Països com **Iran, Palestina, Portugal** o **Portugal** faran gaudir al públic assistent amb els sons de les seves veus i instruments musicals. Ressaltem la veu melodiosa de la cantant **Rokia Traore** provinent de Mali.

La venda de localitats a ServiCaixa i a les taquilles de CaixaFòrum es farà a partir del 16 de setembre.

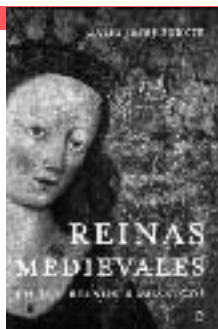
CaixaFòrum, Av. Marquès de Comillas 6-8, Barcelona
Telèfon: 93 476 86 00

Llibres

Reinas medievales, de **María Jesús Fuente**

L'interès pel món femení en l'Edat Mitjana ha dut a la historiadora María Jesús Fuente a estudiar les dones amb poder i, concretament, les reines dels regnes hispànics. Un viatge ben documentat per les vides de diverses reines, com la humanista María de Luna, demostren que no només van ser esposes, sinó que també van ser mares, germanes o concubines que van exercir un paper cabdal en la història del moment. Com a valor afegit, cal destacar l'aportació de l'arbre genealògic de cada reina estudiada que es mostra a inici de cada capítol. Les reines seleccionades tenen alguna significació especial en la història hispànica, ja sigui per haver participat en l'expansió, per haver exercit un poder efectiu o per contribuir a les aliances matrimonials. Obra bàsica per conèixer millor qui era qui dins les reiales medievales al llarg de 432 pàgines.

Reinas medievales, de María Jesús Fuente. La Esfera de los Libros, Madrid, 2003, 25 €

Todo cuanto amé, de **Siri Hustvedt**

L'editorial CIRCE acaba de publicar la darrera obra de Siri Hustvedt, *Todo cuanto amé*. Hustvedt mostra al llarg de la novel·la una exquisida sensibilitat i una gran síntesi analítica en aquest apassionant estudi sobre les relacions humanes i el procés de la creació artística. Aquesta obra de ficció es nodreix de personatges imaginaris, però les referències que es fan a la histèria o als trastorns de l'alimentació estan extrets de fonts verídiques.

Autora també de *Los ojos vendados*, *El hechizo de Lily Dahl* i *En lontananza*, Siri Hustvedt dedica la seva recent creació literària al seu marit Paul Auster, escriptor reconegut. Lectura recomanada per a aquelles persones amants de l'art contemporani.

Todo cuanto amé, de Siri Hustvedt, CIRCE Ediciones, Barcelona, 2003, 24 €

Exposició

Rompiendo fronteras: mujeres artistas del mundo islámico

El Museo de Bellas Artes de Valencia acull fins a finals de mes una interessant exposició amb obres de **51 artistes del món islàmic**. Tal i com indica el títol de la mostra, l'objectiu bàsic és trencar fronteres, no només físiques sinó sobretot mentals davant el paper de la dona en l'islam. Més de 22 països ofereixen les seves obres artístiques que pertanyen al fons de la Galeria Nacional Jordana de Belles Arts.

Les autores de les peces són dones de creences diferents com artistes budistes, cristianes o hindús.

Exposició:

Rompiendo fronteras: mujeres artistas del mundo islámico

Lloc: Museo de Bellas Artes de Valencia,

C/ San Pío, 9 València

Telèfon: 96 360 57 93

Data: fins el mes de setembre

Cinema

13è Cicle de Cinema a l'aire lliure: Espais de Dones, espais de cultura: una mirada des del cinema

I ara una proposta per esmorteir la calor d'estiu. Si t'agrada el setè art, no et pots perdre les **pel·lícules realitzades per dones que es projectaran al pati de la Casa Elizalde** els dimarts 16, 23 i 30 de setembre. Anota-ho a l'agenda!

Dies: 16, 23 i 30 de setembre

Lloc: Casa Elizalde, C/ València 302, baixos, Barcelona

Hora: 21 hores

Preu: Gratuït

Organitza: Centre d'Informació i Recursos per a les Dones

Més informació: 93 413 27 22

Tres sillas de anea, de Maribel Álvarez

Aquesta novel·la ambientada en la postguerra espanyola té com a protagonistes a quatre germanes que viuen diverses situacions d'alegria, tristesa, odi i reflexió. A través de capítols breus escrits amb una prosa clara i concisa, l'obra literària transmet, paraula a paraula, la importància de l'amistat i de l'amor en els moments més difícils de la vida. El marc on succeeixen els fets narrats de *Tres sillas de anea* és Oviedo, lloc on va néixer l'autora de l'obra. Maribel Álvarez ha sigut locutora de ràdio, actriu teatral i de doblatge, i autora de *Humphrey Bogart* i *Háblame de Claudia*.

Tres sillas de anea, de Maribel Álvarez, Ediciones Nostrum, Madrid, 2003, 14 €

Así hablan las mujeres, de Pilar García Mouton

L'autora aborda la forma com les dones utilitzen el llenguatge i ho fa a partir d'exemples pràctics, analitzant amb rigor, però també amb humor, les curiositats i els tòpics de l'ús femení de la paraula. Les característiques més habituals i els recursos freqüents que apareixen en la conversa, els silencis, l'entonació, etc., són alguns dels aspectes que l'obra desvetlla, alhora que dóna algunes claus per poder arribar als motius que els originen.

Así hablan las mujeres, de Pilar García Mouton, La Esfera de los Libros, Madrid, 2003

Moritz de Hadeln, director de la Mostra de Venècia

El 'lifting' de la vella dama

Per Joana Gallego

En aquest número tenim un talòs una mica llunyà i una mica aigualit. Potser l'al·ludit no llegirà aquestes línies mai ni sabrà que les seves paraules ens empipen un xic. I per què? Perquè Moritz de Hadeln, director de la Mostra de Cinema de Venècia ha posat el dit a la nafra, i ha dit que aquest festival és com una vella senyora, que necessita un *lifting*.

I nosaltres, que, si fa no fa, estem entrant en aquesta edat en la qual qui més i qui menys necessita un *lifting*, doncs, dic, que ens hem sentit una mica ofeses i una mica enfadades i una mica tristes.

Perquè les innocents paraules d'aquest senyor, que ben mirat a la fotografia que il·lustra les seves declaracions també necessitaria un *lifting*, ens ha recordat, una vegada més, una de les més grans injustícies d'aquesta societat: que envellir per a les dones està prohibit,

que estem sotmeses a la tirania de la joventut i que podem gaudir de tots els drets i tots els avantatges d'una societat moderna, però quan ens fem grans, filletes, totes necessitem un *lifting*, un estirament de la pell, un tractament de bellesa, una operació per amagar la nostra edat.

I això empipa, perquè ja és prou dur haver d'envellir per a què, a sobre, ho hagin de fer avergonyint-te de tu mateixa, del teu cos que ha perdut la fermesa d'abans, i de les teves arrugues, que tant de temps ens han costat d'aconseguir. Els homes també tenen arrugues, es queden calbs, s'engreixen, tenen panxa i molts són impotents. Això no obstant, no els impedeix fer noves relacions, casar-se, tenir amants. Conec alguns homes importants que pel seu aspecte, cas d'haver nascut dones, no haguessin passat de senyores de fer feines.

Algunes amigues, optimistes que són, diuen que ens animem, que ara està de moda que dones *grans* vagin amb nois més joves que elles, i posen d'exemple a Demi Moore o Michelle Pfeiffer. Deixeu-me que rigui, estimades. Si aquestes dones són *grans*, la Sara Montiel o la Marujita Díaz són les reencarnacions d'Hildegarda de Bingen i de Leonor d'Aquitània, respectivament, les úniques que per aquestes contrades s'atreveixen a tenir xicots joves, i no sé pas si són un bon exemple a seguir.

El mateix Moritz de Hadeln no és exactament un Adonis, però se sent amb tota la legitimitat per sentenciar que la Mostra de Venècia és gran i que, com totes les dones velles, necessita rejuvenir. I el més dolorós és que tots i totes podríem haver dit aquesta frase, i que ningú la trobaria humiliant. ■

Gata Lina & cia

Gemma

FEMINITZEM INTERNET!

Un any més, l'**Associació de Dones Periodistes de Catalunya** organitzem al voltant de la festivitat de Santa Tecla unes Jornades sobre Internet en Femení per ampliar els nostres coneixements sobre la Societat del Coneixement.

Enguany, a més, també convoquem un dinar-fòrum amb la participació de regidores de diversos Ajuntaments amb la finalitat de tractar les pàgines webs municipals i ciutadanes i la perspectiva de gènere. I presentarem els nous continguts de la nostra pàgina web sobre la xarxa digital en femení.

Els dies 30 de setembre, 1 i 2 d'octubre podràs, per exemple: aprendre a dissenyar la teva pròpia pàgina web; aprendre els secrets per aconseguir que la teva pàgina web estigui present a la xarxa i en els grans cercadors, o bé introduir-te en el món del disseny i la creació dels logos i banners que s'inclouen a les pàgines webs.

A més, si t'interessa el món de la informació digital tindràs l'ocasió de participar, el dia 30 de setembre, en un dinar-fòrum amb regidores i tècniques de diversos Ajuntaments.

En aquest acte tractarem les pàgines webs municipals i ciutadanes: utilitzen un llenguatge igualitari?, fan difusió d'activitats o informacions que ajudin

a promoure les dones? També farem la presentació d'un nou apartat de la nostra pàgina web.

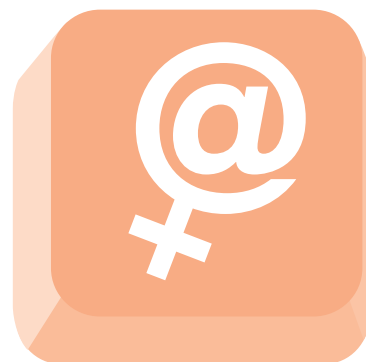
Per a més informació i inscripcions:

Associació de Dones Periodistes de Catalunya

Telèfons: 93 412 11 11 / 93 301 16 77

Adreça electrònica: adpc@adpc.cc www.adpc.cc

Horari: dimarts i dijous de 17 a 19.30 h

MÀSTER EN ESTUDIS DE LES DONES

El Centre d'Investigació DUODA de la Universitat de Barcelona ofereix desenvolupar el saber de les dones des de les diverses corrents del feminisme. El Màster en Estudis de les Dones consta de dos cursos o mòduls: Mòdul A (curs 2004-2005): *Veus i Experiències de dones en el temps i en l'espai*, i Mòdul B (curs 2003-2004): *Percepció, creació i comunicació de les dones*. Cada un d'ells ofereix un total de 15 crèdits, és a dir, 150 hores lectives repartides entre diverses assignatures. L'obtenció del títol del màster implica realitzar els dos mòduls en un termini mínim de dos anys i un màxim de cinc.

Per a més informació i matrícula:

DUODA Centre
d'Investigació de Dones
Telèfon: 93 448 13 99
Fax: 93 448 13 98
Correu electrònic:
Duoda@d1.ub.es

CURS D'ESPECIALITZACIÓ DESENVOLUPAMENT LOCAL AMB PERSPECTIVA DE GÈNERE

Apartir del 22 d'octubre de 2003, el programa Delnet (Programa al desenvolupament local del Centre Internacional de Formació de l'Organització Internacional del Treball, Agència especialitzada de les Nacions Unides) donarà inici al curs a distància d'Especialització en Desenvolupament Local amb perspectiva de gènere.

El curs, que durarà un any amb 140 hores acadèmiques, té com a objectiu contribuir a millorar la capacitat personal i institucional en el camp del disseny, execució i evaluació d'estratègies de desenvolupament local sostenibles incorporant la dimensió de gènere.

Està dissenyat per donar suport als i a les participants en el seu treball diari oferint, no només models teòrics, sinó també eines pràctiques. Aquests models han de servir com a punts de partida per a l'anàlisi crític i, sobretot, per a la seva aplicació a la realitat concreta.

Les inscripcions es podran realitzar fins l'1 d'octubre de 2003.

La seva aprovació comporta l'obtenció del Diploma atorgat pel Centre Internacional de Formació de l'OIT.

Cost de participació: 2.000 dòlars per participant (o el seu contravalor en euros)

Per a matrícula i més informació:

http://www.itcilo.it/delnet/pg/frames/como_participar/formulario/formulario.asp

SEGON FÒRUM SOCIAL CONTINENTAL EUROPEU

Tant en el Fòrum Social Mundial (FSM) de Porto Alegre (Brasil) com en el primer Fòrum Social Europeu (FSE) que va tenir lloc a Florència, es va poder observar la força del moviment ciutadà mundial. Aquest any la convocatòria per al segon FSE és a París i a Saint-Denis, així com a Bobigny (Seine-Saint-Denis) i Ivry (Val de Marne). Aquest nou fòrum ha de ser un espai obert de trobada i intercanvi entre els diferents moviments socials –en especial els de la ribera sud del Mediterrani– per a l'aprofundiment en la reflexió entre els nombrosos moviments que afirmen que “un altre món és possible”, i que s'oposen a “un procés de mundialització capitalista, dirigit per les grans empreses multinacionals i els governs i institucions internacionals al servei dels seus interessos” (Carta de principis del Fòrum Social Mundial).

Es tractaran les grans qüestions de l'actualitat europea: la UE i la resta de països europeus respecte a la mundialització i les seves relacions amb les institucions internacionals i amb els EEUU, els vincles amb els països del sud, les polítiques de solidaritat internacional que han d'aplicar-se, la pau i la seguretat col·lectiva en el món, i el tema de l'armament. També es debatrà sobre les relacions entre els gèneres, l'exercici de la democràcia i de la ciutadania, la distribució de la riquesa, el contingut de les polítiques econòmiques, socials i medioambientals europees per a un desenvolupament sostenible, sense oblidar la política d'immigració, l'accés a la cultura, etc.

Per a més informació:

inforum@fse-esf.org,
infoprogram@fse-esf.org,
infonet@fse-esf.org

LA MUJER SOLAR EL FINAL DE LA GUERRA DE LOS SEXOS

A partir del llibre de **Paule Salomon**, que es presentarà divendres 17 d'octubre a la Llibreria Pròleg, es portarà a terme un **taller per tractar les relacions entre homes i dones** a partir d'una visió en profunditat de les dones i de la seva posició davant del món.

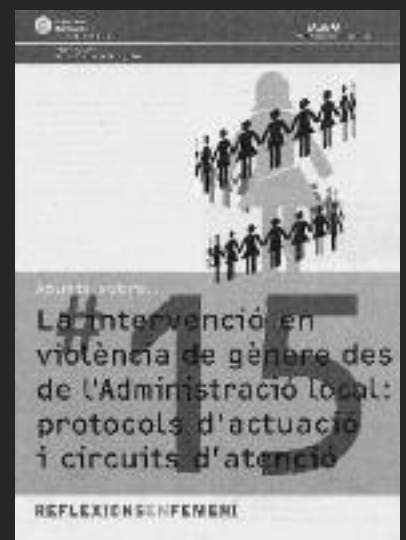
Dies i horari:
 dissabte 18 d'octubre
 de 10 a 14 hores
 i de 17 a 20 hores
 Preu del Taller:
 50 euros
 Llibreria Pròleg
 al C/ Dagueria, 14
 Barcelona
 Telèfon: 93 319 24 25
www.mallorcaweb.net/proleg
 correu elèctronic:
l.proleg@teletel.es

INTERVENCIÓ I ATENCIÓ EN VIOLÈNCIA DE GÈNERE

Ha aparegut el Reflexions en Femení que fa el número 15 de la col·lecció, editat per l'Oficina Tècnica del Pla d'Igualtat, titulat *La intervenció en violència de gènere des de l'Administració local: protocols i circuits d'atenció*.

Es tracta d'un text útil, clar i necessari per ajudar al desenvolupament de programes i espais d'atenció a les dones que pateixen maltractament.

- ☐ Em subscric a la revista Dones pels quatre números de l'any 2003 per l'import total de 8 €
- ☐ M'interessa l'oferta especial dels primers deu números de la revista Dones per un import de 20 €
- ☐ Autoritzo a l'Associació de Dones Periodistes de Catalunya perquè carregui al meu compte o llibreta l'import:
- ☐ la subscripció anual 8 € ☐ dels 10 primers números 20 €

Ens podeu tornar aquesta butlleta per correu postal,
per fax al **93 317 83 86**
o bé per correu electrònic: **adpc@adpc.cc**

Forma de pagament mitjançant rebut domiciliat al meu compte
número _____
del banc o caixa _____

Nom _____
Cognoms _____
Adreça _____
Població _____ Codi postal _____
Telèfon _____
Adreça electrònica _____

La revista ha fet
3 anys

Subscriu-te!

Aquesta publicació ha rebut el suport de:

Generalitat de Catalunya
Institut Català de la Dona

Diputació
Barcelona
xarxa de municipis
Oficina Tècnica
del Pla d'Igualtat

